
	<p>ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ</p> <p>ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ</p> <p>ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ</p> <p>ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ</p> <p>ΣΤΗΝ «ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ»</p>	
---	--	---

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

“Στέγαση και Εργασία για τους Άστεγους στο Δήμο Λαρισαίων”.

Από την μετάβαση στην αυτονομία: Μαρτυρίες αστέγων.

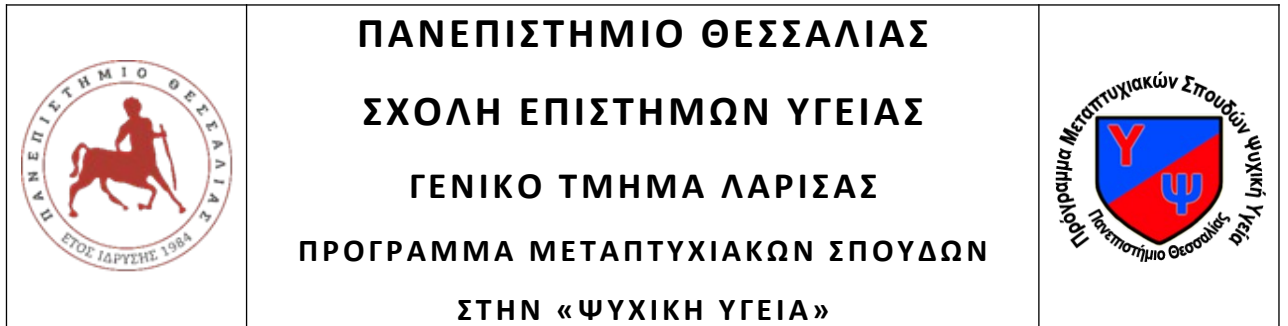
Δαλακώνη Κερασία Α.Μ.: 7019007

Κοινωνική Λειτουργός

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- **Παραλίκας Θεοδόσης:** (Πάτερ Σέργιος), Επίκουρος Καθηγητής Γενικού Τμήματος Λάρισας, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Επιβλέπων Καθηγητής
- **Κοτρώτσιου Στυλιανή:** Επίκουρος Καθηγήτρια Γενικού Τμήματος Λάρισας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,
- **Κοτρώτσιου Ευαγγελία:** Καθηγήτρια Γενικού Τμήματος Λάρισας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,

Λάρισα, 2021

Housing and work for the homeless in the municipality of Larissa from the transition to autonomy: Testimony of the homeless.

Λάρισα, 2021

[2]

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	12
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	12
1.2 ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑΙ ΑΣΤΕΓΟΙ: ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	14
1.3 ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ.....	14
1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	16
2.1 ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ.....	16
2.2 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ.....	17
2.3 ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ.....	19
2.4 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΤΟΒΟΥΛΙΕΣ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	23
3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	23
3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ.....	24
3.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	35
4.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	35

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ.....	37
4.3 Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.....	41
4.4 Η ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΣΤΕΓΩΝ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	42
4.5 ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΣΤΕΓΩΝ.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	49
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	53
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	55

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το πρόβλημα της έλλειψης στέγης για τα ελληνικά δεδομένα είναι ένα σύγχρονο ζήτημα. Μερικές δεκαετίες πριν, η αστεγία ήταν σπάνιο φαινόμενο στη χώρα μας. Παρόλα αυτά, η παγκόσμια οικονομική κρίση η επιρροή της οποίας ξεκίνησε από το 2008 και έπειτα, απέδειξε πως οι τρύπες στο δίχτυ ασφαλείας, το οποίο οι κρατικοί φορείς υποστηρίζουν πως υφίσταται, είναι τόσο μεγάλες, κάνοντας αυτό το δίχτυ είτε να μην λειτουργεί επαρκώς είτε να έχει τόσες σημαντικές ελλείψεις ώστε να μην καλύπτει μεγάλη μερίδα του πληθυσμού που έχει ανάγκη.

Αν και θεμελιώδες δικαίωμα, αυτό της στέγασης, έχει πάψει πλέον να θεωρείται αυτονόητο. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια έχει λάβει τόσο μεγάλες διαστάσεις που τείνει να γίνει μάλιστα για τα μεγάλα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα, όσο και για την χώρα μας.

Την αστεγία ακολουθούν ο κοινωνικός αποκλεισμός, η ένδεια, ο στιγματισμός, η θυματοποίηση καθώς συχνά οι άστεγοι αποτελούν εύκολους στόχους εγκληματικών ενεργειών, μειωμένη πρόσβαση στις υγειονομικές υπηρεσίες και περίθαλψη ειδικά στην περίοδο της πανδημίας την οποία διανύουμε.

Ο λόγος για τον οποίο δεν υπάρχουν εκτενείς έρευνες έγκειται στο ότι η κατηγοριοποίηση και η καταγραφή του άστεγου πληθυσμού με την παράλληλη απουσία κατάλληλων σχεδιασμών για τον σκοπό αυτό κάνουν δύσκολη τη συστηματική καταγραφή. Οι λόγοι που μπορεί να θεωρηθεί κάποιος άστεγος ποικίλουν και στην ομπρέλα αυτή κατατάσσονται άτομα κάθε ηλικίας, ακόμη και ολόκληρες οικογένειες.

Επιπλέον, το πρόβλημα του να μπορέσουν οι άνθρωποι αυτοί να εξασφαλίσουν τροφή κλονίζει την υγεία, καθώς δεν είναι δεδομένο πως ένας άστεγος θα καταφέρει να βρει τροφή σε καθημερινή βάση έστω και για μία φορά την ημέρα. Έτσι λοιπόν, οι οργανισμοί αυτών των ατόμων δοκιμάζονται σε συνδυασμό με τις καιρικές συνθήκες τείνοντας να γίνονται ολοένα

και πιο αδύναμοι καταλήγοντας να επιφορτίζουν το εθνικό σύστημα υγείας. Είναι έτσι σαφής η αλυσιδωτή αντίδραση που προκαλεί το σοβαρό αυτό κοινωνικό πρόβλημα.

Η πραγματικότητα αυτή, συχνά μπορεί να τους οδηγήσει στην τέλεση ποινικών αδικημάτων όπως κλοπές προκειμένου να βιοποριστούν ή βιαιοπραγίες, με αποτέλεσμα την ένταξη στο περιθώριο λόγω του στιγματισμού και τον τελικό αποκλεισμό τους από το κοινωνικό σύνολο. Αξίζει να σημειωθεί πως σε Ευρωπαϊκό πλαίσιο, οι χώρες που έχουν καταφέρει μερικώς να

καταγράφουν τον αριθμό των αστέγων που υπάρχουν και των αναγκών που αυτοί αντιμετωπίζουν είναι εξαιρετικά λίγες όπως η Δανία, η Φιλανδία και η Ιρλανδία.

Στη χώρα μας, και επειδή αυτή πλήττεται εκτός των άλλων από έντονα μεταναστευτικά ρεύματα, αν και πραγματοποιούνται προσπάθειες καταγραφής των αστέγων, αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο καθώς στους καταλόγους αυτούς δεν περιλαμβάνονται μετανάστες των οποίων τα στοιχεία δεν είναι γνωστά, προσωρινά μετακινούμενοι πρόσφυγες ή μετακινούμενοι πληθυσμοί Ρομά.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Σέργιο Παραλίκα για την υποστήριξή, την καθοδήγηση

και την επόπτευση της παρούσας μελέτης σε όλα της τα στάδια της διεξαγωγής της.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την κατανόηση και την πολύτιμη στήριξή

τους καθ' όλη την διάρκεια της διεξαγωγής της μελέτης αυτής.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέδραμαν στην ολοκλήρωση της μελέτης και την συλλογή των ποσοτικών δεδομένων, συναδέρφους και αστέγους, που πρόσχαρα και με υπομονή συμμετείχαν στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή : Η εν λόγω μελέτη πραγματοποιείται ένα σπουδαίο και ευαίσθητο κοινωνικό ζήτημα. Αν και το φαινόμενο απαντάται παγκοσμίως, στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις. Έτσι λοιπόν, στην αρχή της μελέτης αναλύεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και των ευπαθών ομάδων πληθυσμού. Στη συνέχεια, γίνεται η εισαγωγή του θέματος της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το θεσμικό πλαίσιο, οι αιτίες της αστεγίας και το σύγχρονο προφίλ του αστέγου. Παρουσιάζεται ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην υποστήριξη των ευάλωτων πληθυσμιακά ομάδων, οι πολιτικές, τα μέτρα, οι δράσεις και τα προγράμματα που εφαρμόζονται με σκοπό την υποστήριξή τους.

Σκοπός : Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως ερευνητικό αντικείμενο τη μελέτη και την αξιολόγηση του Προγράμματος «ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ» στο Δήμο Λαρισαίων. Η μελέτη έχει ως σκοπό την ανάδειξη του προβλήματος της έλλειψης στέγης σε πολίτες της τοπικής κοινότητας, στις κοινωνικές δομές και Προγράμματα του Δήμου, στην διασύνδεση των υπηρεσιών και στην κοινωνική επανένταξη και αυτονόμηση των αστέγων που εντάχθηκαν και υποστηρίχθηκαν από το συγκεκριμένο Πρόγραμμα. Εκτενέστερα στην πορεία παρουσιάζεται το «Πρόγραμμα Στέγαση και Εργασία για τους άστεγους» στο Δήμο Λαρισαίων, οι στόχοι του και η επίτευξή τους μέσα από μαρτυρίες των ίδιων των ωφελουμένων. Τέλος, τονίζεται η ολιστική αντιμετώπιση των αναγκών των ωφελουμένων μέσω της σημαντικότητας της διασύνδεσης των κοινωνικών υπηρεσιών.

Μεθοδολογία : Πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα, με δια ζώσης συνεντεύξεις αστέγων που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα με σκοπό να ερευνηθεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος ως προς τους στόχους στέγαση, επανένταξη και εργασία. Στα αποτελέσματα της έρευνας αποτυπώθηκε η νέα δυνατότητα που έχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσω Προγραμμάτων που αντιμετωπίζουν ολιστικά τις ανάγκες μιας ιδιαίτερα ευάλωτης ομάδας πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον ακραίο κοινωνικό αποκλεισμό και την έλλειψη στέγης, αλλά και η σημαντικότητα της διασύνδεσης των κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής κοινότητας. Η μελέτη διεξήχθη κατά τον Ιούνιο του 2021.

Αποτέλεσμα- Συμπέρασμα : Λόγω του ότι η ελληνική βιβλιογραφία δεν είναι εκτενής σχετικά με το θέμα που η έρευνα πραγματεύεται, το πόνημα αυτό δίνει μια καλή αφορμή για επιπλέον μελλοντική έρευνα. Τόσο εξαιτίας της βαθιάς οικονομικής κρίσης από την οποία η χώρα δοκιμάστηκε κατά την τελευταία δεκαετία, όσο και δεδομένης της πρόσφατης υγειονομικής αναταραχής που προκάλεσε ο κορονοϊός, κοινωνικά προβλήματα όπως η αστεγία και το δικαίωμα στην εργασία και τον βιοπορισμό, τείνουν όπως συμπεραίνεται και από την μελέτη να διογκώνονται. Το κράτος όπως γίνεται φανερό, έχει ακόμη αρκετό δρόμο να διανύσει ώστε να αντιμετωπίσει κοινωνικά φλέγοντα ζητήματα όπως αυτά και άλλα όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο στιγματισμός ή η εξέλιξη και η σωστή στελέχωση των κοινωνικών δομών που λαμβάνουν μέριμνα για αυτή την μερίδα του πληθυσμού.

Λέξεις κλειδιά-Σημαντικοί όροι: Αστεγία, κοινωνικός αποκλεισμός, έλλειψη στέγης, κοινωνική φροντίδα, κοινωνικές δομές, στέγαση, επανένταξη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επειδή όπως έχει προαναφερθεί το ζήτημα της αστεγίας, του κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και των κοινωνικών πολιτικών που εφαρμόζονται για την πάταξη των φαινομένων αυτών είναι σχετικά νέοι ως όροι, είναι χρήσιμο να γίνει αρχικά μια προσπάθεια εννοιολογικού ορισμού που θα δώσει μια ξεκάθαρη εκδοχή για το τι είναι καθεμιά από αυτές τις έννοιες στους αναγνώστες.

Έτσι λοιπόν, σε πρώτο στάδιο θα αναλυθούν οι όροι αυτοί που θεωρούνται χρήσιμοι για την πορεία της έρευνας, ώστε να γίνονται κατανοητά στον αναγνώστη τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται από την ερευνήτρια, μαζί με την παρουσίαση των πιθανών αιτιών που προκαλούν και οδηγούν στην αστεγία σε συνδυασμό με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Θα πρέπει να γίνει σαφής διαχωρισμός των αιτιών και χαρακτηρισμός, αν δηλαδή είναι ξεκάθαρα κοινωνικές οι αιτίες που οδηγούν στην αστεγία ή αν αφορά και προσωπικούς παράγοντες.

Κατόπιν, θα παρουσιαστούν στοιχεία για τους αστέγους που διαθέτουμε στην διάθεσή μας με στατιστική μορφή. Επιπλέον, θα γίνει λεπτομερής καταγραφή των κοινωνικών δομών και των προγραμμάτων που υπάρχουν και εφαρμόζονται στην τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και στον Δήμο Λαρισαίων πιο συγκεκριμένα.

Εν συνεχεία, θα γίνει προσπάθεια αναλυτικής παρουσίασης του προγράμματος «Στέγαση και εργασία» που εφαρμόστηκε στο Δήμο Λαρισαίων τόσο ως προς το σχέδιο δράσης και εφαρμογής όσο και προς τα πεπραγμένα.

Ακολούθως, έχει σειρά η μεθοδολογία σύμφωνα με την οποία θα εφαρμοστεί ποιοτική έρευνα βασισμένη σε συνεντεύξεις ατόμων αυτής της κατηγορίας. Είναι ξεκάθαρο πως η ποιοτική έρευνα είναι η πλέον κατάλληλη για να σκιαγραφηθούν και να αναλυθούν κοινωνικά ζητήματα και αυτό διότι μέσω της ποιοτικής μεθόδου μπορούν να καταγραφθούν απόψεις, εμπειρίες ακόμη και συναισθήματα. Ο ερευνητής έρχεται συχνά σε άμεση επαφή με το δείγμα δημιουργώντας ακόμη και δεσμούς μέσω της ανθρώπινης επικοινωνίας κατά την διάρκεια της συλλογής δεδομένων. Αντιθέτως, η ποσοτική μέθοδος θεωρείται πιο απρόσωπη, βασισμένη καθαρά σε αριθμητικά δεδομένα και για τον λόγο αυτό δεν εφαρμόζεται συχνά σε μελέτες κοινωνικών ζητημάτων.

Σε επόμενο κεφάλαιο θα καταγραφούν τα συμπεράσματα που μας αποφέρει η έρευνα αλλά και τα δεδομένα που αποκομίστηκαν από την συλλογή πληροφοριών από τα άτομα που αποτέλεσαν το δείγμα. Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστούν και τα ερευνητικά κενά που υπάρχουν δίνοντας το περιθώριο σε μελλοντικές έρευνες να εντρυφήσουν περισσότερο στο θέμα που μας αφορά.

Τέλος, ακολουθεί ο επίλογος κλείνοντας με γενικά συμπεράσματα για την μελέτη, παρουσιάζοντας παράλληλα τις απόψεις της ερευνήτριας για το εν λόγω πρόβλημα της αστεγίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες βιβλιογραφικές τοποθετήσεις, το φαινόμενο της έλλειψης στέγης συνιστά μία μορφή κοινωνικού αποκλεισμού. Προκειμένου να αναλύσουμε και να αντιληφθούμε τον όρο αστεγία κρίνεται αναγκαία η αναφορά στον όρο του κοινωνικού αποκλεισμού. Η αστεγία αποτελεί την πιο ακραία μορφή κοινωνικού αποκλεισμού εξαιτίας αφενός της έλλειψης κοινωνικών αγαθών και αφετέρου εξαιτίας της συσσώρευσης πολλαπλών κοινωνικών μειονεκτημάτων (Levitas, 2004 και Φερόνας 2004 και Burchardetal.,2006 και Παπαδοπούλου 2012).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ως έννοια εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία τη δεκαετία του '60. Πρωτοεμφανίστηκε σε μία περίοδο οικονομικής ευημερίας της χώρας. Στην δεδομένη όμως χρονική στιγμή ένα μέρος του πληθυσμού παρέμενε στο περιθώριο της κοινωνίας, χωρίς να μπορεί να επωφεληθεί τα αγαθά της οικονομικής ανάπτυξης. Ο όρος δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένος και έδινε κυρίως σημασία στην ατομική ευθύνη και στην αδυναμία του ατόμου να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της κοινωνίας (Παπαδοπούλου 2002).

Το επόμενο κείμενο που αναφέρει τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός» είναι το 1974 του ReneLenoir, στον οποίο και αποδίδεται και η πατρότητα του όρου (Αλσαγετ, Βαρελά, Καραμιχάλη 2015).

Η στέρηση βασικών ειδών διαβίωσης για την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών όπως διατροφή, υγεία, κατοικία, εκπαίδευση, εργασία, οδηγεί σε κοινωνικό αποκλεισμό. Οι άστεγοι, οι οποίοι είναι η ομάδα μελέτης της παρούσας εργασίας έχουν την μεγαλύτερη δυσκολία να καλύψουν τις βιοτικές τους ανάγκες σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό και τις μεγαλύτερες πιθανότητες κοινωνικού αποκλεισμού (Βενιέρης, 2013).

Παρ' όλο που οι ορισμοί που δίνονται για τον κοινωνικό αποκλεισμό ποικίλουν και συσχετίζονται με το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιούνται, ωστόσο οι περισσότεροι εμπεριέχουν όλα ή αρκετά από τα στοιχεία που αναφέρονται παρακάτω. Ένα σημαντικό στοιχείο είναι η διάσταση της μειονεξίας που βιώνουν άτομα ή πληθυσμιακές ομάδες που διαβιούν σε μία γεωγραφική περιοχή. Η μειονεξία συνδέει συγκεκριμένα πρότυπα κοινωνικής πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας και επιφέρει συνέπειες στα κοινωνικά υποκείμενα με την έννοια ότι αποκλείονται από βασικά κοινωνικά αγαθά και δικαιώματα τα οποία τους εξασφαλίζουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Επιπλέον τονίζονται οι παράγοντες που συνδέονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό, η πολυδιάστατη και

δυναμική του φύση, καθώς και το ζήτημα των κοινωνικών πολιτικών για την καταπολέμησή του (Οικονόμου και Φερώνας, 2006).

Στις σύγχρονες κοινωνίες η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται με τη φτώχεια σε ένα βαθύτερο, πολυδιάστατο και πιο ολοκληρωμένο επίπεδο. Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει την αδυναμία των ανθρώπων να συμμετάσχουν σε ικανοποιητικό βαθμό στην κοινωνία ή την αγορά εργασίας και δεν έχουν πρόσβαση σε δικαιώματα και ευκαιρίες. Με άλλα λόγια στερούνται τις προϋποθέσεις για ουσιαστική κοινωνική συμμετοχή (Miller,1999a:7-8 & Παπαδοπούλου & Κουραχάνης,2017).

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού συχνά συνδέεται και ταυτίζεται με την έννοια της φτώχειας. Ωστόσο δεν είναι ξεκάθαρη η φύση της συγκεκριμένης σύνδεσης. Έχει γίνει αποδεκτό ότι σήμερα αποτελούν αναλυτικά ξεχωριστές έννοιες. Η φτώχεια σχετίζεται με ζητήματα αναδιανομής πόρων και κυρίως εισοδήματος, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει σχέση με ζητήματα κυρίως κοινωνικής συμμετοχής και ενσωμάτωσης (Walker&Walker,1997).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός απειλεί την κοινωνική συνοχή και διασπά τον κοινωνικό ιστό. Η κοινωνική αλληλεγγύη και η ενδυνάμωση του κοινωνικού δεσμού θα λειτουργούσαν αποτελεσματικά ενάντια στην εξάπλωση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ύπαρξη οικογενειακού υποστηρικτικού περιβάλλοντος και κοινωνικών δεσμών θα μπορούσαν να αποτρέψουν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού. Έρευνες έδειξαν ότι άτομα εβρισκόμενα σε κατάσταση φτώχειας χωρίς εισοδήματα και εργασία βρίσκονταν εντός του κοινωνικού ιστού εξαιτίας της ύπαρξης κοινωνικών δεσμών ή υποστηρικτικού οικογενειακού περιβάλλοντος. Η έλλειψη κοινωνικών σχέσεων οδηγούσε στην περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Παπαδόπουλος & Κουραχάνης 2017).

Υπάρχουν διαφορετικές μορφές αποκλεισμού όπως η κοινωνική απομόνωση, η ελλιπής πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και οι ανισότητες σε διάφορα επίπεδα. Οι WalkerA&WalkerC(1997), τονίζουν τη διάσταση του αποκλεισμού ως διαδικασία αποκοπής από όλα τα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά συστήματα που καθορίζουν την ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνία. Ο κοινωνικός αποκλεισμός εκδηλώνεται εκεί που δεν υπάρχουν δικαιώματα ή που δεν είναι δυνατή η πρόσβασή των ατόμων σε αυτά. Το φαινόμενο των αστέγων, των ψυχικά ασθενών, της έλλειψης στέγης γενικότερα αποτελεί μία ακραία μορφή συσσωρευμένων ανισοτήτων, όχι μόνο στεγαστικών, αλλά πολλαπλών όπως ανεργία, έλλειψη κοινωνικών δεσμών, έλλειψη εκπαίδευσης και πρόσβασης στο σύστημα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, τα οποία αποτελούν καταστρατήγηση βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου (Παπαδόπουλος και Κουραχάνης 2017).

1.2 ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑΙ ΑΣΤΕΓΟΙ : ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Ο όρος «αστεγία» λόγω του ότι λαμβάνει πολλές εκφάνσεις και είναι δύσκολο να δοθεί καθολικός ορισμός, ωστόσο αξίζει να αναφέρουμε πως αυτή μπορεί να ορίζεται ως η έλλειψη πάσης φύσεως στέγης, άσχετα από τους λόγους που οδήγησαν το άτομο στην συνθήκη αυτή. Στη διεθνή βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών υπάρχουν πολλοί ορισμοί και προσεγγίσεις για τον ορισμό του αστέγου και τα αίτια του φαινομένου της αστεγίας. Επιπλέον η πολυπλοκότητα του φαινομένου έχει ως συνέπεια και την απουσία ενός κοινά αποδεκτού ορισμού σε διεθνές επίπεδο για πάνω από μισό αιώνα.

Ορισμοί προερχόμενοι από κυβερνητικούς φορείς, οι οποίοι έχουν την ευθύνη για την προστασία των αστέγων και την υλοποίηση προγραμμάτων για την εξάλειψη του φαινομένου τείνουν να ελαχιστοποιούν τον αριθμό της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού και να περιορίζονται σε εκείνους που είναι δημόσια ορατοί (Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2020).

Από Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς δίνονται ευρύτεροι ορισμοί, οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν και τα άτομα που κινδυνεύουν από έλλειψη στέγης στο άμεσο μέλλον ή διαβιούν σε επισφαλής συνθήκες. Για τους παραπάνω λόγους δεν υπάρχουν αξιόπιστα και κοινά αποδεκτά στατιστικά δεδομένα για τους άστεγους.(Μπασκόζου,ΕΙΕΑΔ,20210).

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος, «Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που τη στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του κράτους». (Σύνταγμα της Ελλάδος, άρθρο 21, παρ.4). Το ελληνικό σύνταγμα κατοχυρώνει πλήρως το δικαίωμα στη στέγη για τους Έλληνες πολίτες και ορίζει υπεύθυνο το κράτος για την προστασία αυτού του δικαιώματος.

1.3 ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Κάθε μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, εξ' ορισμού δηλώνει πως το άτομο τίθεται στο περιθώριο και δεν χαίρει της κοινωνικής αποδοχής και του ανήκειν στο κοινωνικό σύνολο. Οι περιορισμοί που μπορεί να επιφέρει αυτό το γεγονός ποικίλλουν και μπορούν να προκαλέσουν δεκάδες προβλήματα στο άτομο που υποφέρει τον αποκλεισμό σε εργασιακό, ψυχολογικό υγειονομικό και συμπεριφοριστικό επίπεδο. Προκειμένου λοιπόν το άτομο να καταφέρει να αποτελέσει μελλοντικά ξανά κομμάτι του γενικού πληθυσμιακού συνόλου μιας κοινωνίας ή μιας ομάδας ατόμων οφείλει να ακολουθήσει μια διαδικασία η οποία ονομάζεται «επανεんταξη». Η μετάβαση αυτή των ατόμων σε καθεστώς αυτόνομης μορφής διαβίωσης που καλούνται να αντιμετωπίσουν την έλλειψη στέγης επιτυγχάνεται μέσα από την παροχή

υπηρεσιών στέγασης και κοινωνικής φροντίδας μέσα από προγράμματα που η πολιτεία μεριμνά για την εφαρμογή τους με σκοπό την πάταξη του προβλήματος αυτού.

Σε ότι αφορά κοινωνικά ζητήματα, ο όρος αυτός μπορεί να αντικατασταθεί με τον όρο «Κοινωνική Δραστηριοποίηση» με δεδομένο πως το άτομο λαμβάνει ξανά ρόλους κοινωνικούς και εργασιακούς που στο παρελθόν οι συνθήκες διαβίωσής του δεν του επέτρεπαν να έχει. Το στάδιο αυτό της επανένταξης θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμο καθώς στο σημείο αυτό γίνεται φανερό το κοινωνικό πρόσωπο της κοινωνίας, η ορθή λειτουργία των κοινωνικών δομών και η κοινωνική μέριμνα. Η εύρυθμη λειτουργία των κοινωνικών δομών, αποτελεί στοιχείο για το κράτος που καλείται να αντιμετωπίσει αυτή τη σύγχρονη μάστιγα της αστεγίας. Στο σημείο αυτό, θα ήταν καταλυτική η σημασία του ορισμού των κοινωνικών δομών (ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, Β., 1996).

1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ

Κάθε οργανωμένο κράτος δικαίου εφαρμόζει ένα σύνολο κοινωνικών θεσμών που μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην εμπειρία του ατόμου εντός της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, η οργανωμένη κοινωνική αλληλεπίδραση από το κράτος και την πολιτεία παράγει τις κοινωνικές δομές. Παράγοντες όπως η οικογένεια, η θρησκεία, το δίκαιο, ή οικονομία, τα μέσα ενημέρωσης και άλλοι, μπορούν να αλληλοεξαρτώνται και να δίνουν μια συνισταμένη για τη σύνθεση μιας γενικότερης κοινωνικής δομής. Η εύρυθμη λειτουργία αυτών των κοινωνικών θεσμών με την προϋπόθεση της ύπαρξης μιας δομημένης κοινωνίας, οδηγούν στην ανάγκη δημιουργίας κοινωνικών δομών που θα λειτουργούν με τα πρότυπα αυτά και θα τα ενισχύουν αναπαράγοντάς τα. Στο μικρόκοσμο της καθημερινής ζωής, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας σύμφωνα με κανόνες, ήθη και έθιμα οργανώνουν τις κοινωνικές δομές σύμφωνα με το τι είναι τελικά αποδεκτό με βάση τα σύγχρονα κοινωνικά πρότυπα. Έτσι, καταλήγουμε να ορίσουμε τις κοινωνικές δομές ως το σύνολο των κοινωνικών θεσμών και των θεσμοθετημένων σχέσεων των μελών μιας κοινωνίας που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. (ΓΕΤΙΜΗΣ, Π., ΓΡΑΒΑΡΗΣ, Δ., 1993)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ

2.1 ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Οι αιτίες της έλλειψης στέγης σχετίζονται με το άτομο, το περιβάλλον και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες με αποτέλεσμα η αστεγία να καθίσταται ένα φαινόμενο πολυπαραγοντικό και πολυδιάστατο με δυναμική αλληλεπίδραση. (Edgar,2009). Ο Edgar αναφέρει ότι οι παράγοντες και οι αιτίες που οδηγούν στην αστεγία είναι : Δομικοί, θεσμικοί, σχεσιακοί και ατομικοί. Στους δομικούς παράγοντες αναφέρονται η φτώχεια, η ανεργία, και η μετανάστευση. Η απώλεια κατοικίας σχετίζεται με χρέη σε ενοίκια ή αδυναμία κάλυψης στεγαστικών δανείων. Τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης προέκυψε η γενιά των “νεοαστέγων”, οι οποίοι βρέθηκαν στην κατηγορία των αστέγων από δομικά αίτια. Τα θεσμικά αίτια έχουν σχέση με τη διακοπή φιλοξενίας ατόμων σε ιδρύματα κοινωνικής προστασίας, ολοκλήρωση ποινών φυλάκισης, έλλειψη φοιτητικής στέγης μετά το τέλος των σπουδών. Αίτια που σχετίζονται με το φάσμα των σχέσεων έχουν να κάνουν με έλλειψη οικογενειακού υποστηρικτικού ή κοινωνικού περιβάλλοντος (διαζύγιο, διαταραγμένες σχέσεις γονέων-παιδιών, κακοποίηση, ενδοοικογενειακή βία). Στους ατομικούς παράγοντες αναφέρονται άτομα που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις, ψυχικά ασθενείς, άτομα με αναπηρία, άτομα που φιλοξενούνται σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης και κέντρα απεξάρτησης από ουσίες. Επίσης άτομα με μειωμένες κοινωνικές δεξιότητες (Edgar,2009:6-9). Η φτώχεια είναι μία βασική αιτία της έλλειψης στέγης σύμφωνα με πολλές έρευνες. Τα άτομα με ελάχιστα ή μηδενικά εισοδήματα αδυνατούν να καλύψουν βασικές βιοτικές ανάγκες διατροφής και στέγασης (Κοινωνική Εργασία,117,2015). Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ ο πληθυσμός που κινδυνεύει από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό έφτασε το 31,8% το 2018 από 28,1% το 2008 και με υψηλότερο ποσοστό 36% το 2014. Όσον αφορά την ανεργία και τις έρευνες για τις συνθήκες διαβίωσης η ΕΛΣΤΑΤ εκτίμησε σε δημοσίευση το 2015 ότι περίπου 17.000 άτομα διανυκτέρευαν στους δρόμους της Αττικής, ενώ εκείνοι που βίωναν διάφορες μορφές αστεγίας έφταναν έως και 500.000 άτομα .(Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2020).

2.2 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΤΕΓΗΣ

Ο Αναθεωρημένος Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe 1996), αναγνωρίζει το 2006 το δικαίωμα στη στέγη.

Στη συνέχεια το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την έλλειψη στέγης FEANTSA (European Federation of Homeless - FEANTSA) συντονίζει τις ευρωπαϊκές χώρες για την καταγραφή του φαινομένου και την αξιολόγηση και εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων για τους άστεγους. (Ζήση, 2018)

Τα θέματα που αφορούν στο φαινόμενο και την αντιμετώπιση της αστεγίας προσπαθεί να αντιμετωπίσει ο ορισμός και η τυπολογία ETHOS που αναπτύχθηκε από την FEANTSA το 2003. Από το ETHOS διατυπώθηκε ένας ορισμός και η σχετική τυπολογία αποδεκτά από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τον ορισμό ως άτομο με έλλειψη στέγης ορίζεται : «ο μη έχων μία αξιοπρεπή κατοικία (ή χώρο) επαρκή για να καλύψει τις ανάγκες του ίδιου και της οικογένειάς του (φυσική διάσταση), δεν προστατεύεται από το απόρρητο και είναι κοινωνικά αποκλεισμένος μην έχοντας τη δυνατότητα να απολαύσει κοινωνικές σχέσεις (κοινωνική διάσταση) και ο μη έχων αποκλειστική κατοχή, ασφάλεια και νόμιμο τίτλο (νομική διάσταση) (Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2020).

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα η τυπολογία ETHOS είναι αρκετά εκτεταμένη και περιλαμβάνει σχεδόν όλους τους τύπους της έλλειψης στέγης. Με βάση βασικές παραμέτρους που προσδιορίζουν την έννοια του «σπιτιού» ως άστεγοι δεν νοούνται μόνο οι άστεγοι που ζουν στο δρόμο ή σε Δομές φιλοξενίας, αλλά και αυτοί που ζουν σε 24 επιμέρους ακατάλληλες στεγαστικές συνθήκες ή απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό (Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2020).

ETHOS – Ευρωπαϊκή Τυπολογία για την έλλειψη στεγής και τον αποκλεισμό από την κατοικία

Η έλλειψη στέγης είναι ένα από τα κύρια προβλήματα που συμπεριλαμβάνει η Στρατηγική για την Κοινωνική Προστασία και Ενωσιμότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόληψη της έλλειψης στέγης και η επαναστέγαση των αστεγών απαιτεί την κατανόηση των διαδικασιών που οδηγούν σε αυτήν και άρα μια ευρεία αντίληψη για το τι σημαίνει έλλειψη στέγης.

Η FEANTSA (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία των οργανώσεων που εργάζονται με τους αστεγούς) έχει αναπτύξει μια τυπολογία για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία, που ονομάζεται ETHOS.

Η τυπολογία αυτή ξεκινάει από την κατανόηση του ότι υπάρχουν τρεις παράμετροι που συνιστούν την έννοια του " σπιτιού", η έλλειψη των οποίων περιγράφει την έλλειψη στέγης:

- Το να έχει κάποιος σπίτι σημαίνει ότι έχει ένα κατάλληλο οίκημα (ή χώρο), στο οποίο το άτομο και η οικογένειά του έχουν την αποκλειστική κυριότητα (φυσική διάσταση)

- Το να είναι κανείς σε θέση να διαθέτει προσωπικό χώρο και να απολαμβάνει τις κοινωνικές του σχέσεις (κοινωνική διάσταση) και
- Το να έχει κανείς έναν νόμιμο τίτλο για την ιδιοκτησία ενός χώρου (νομική διάσταση).

Αυτή η ανάλυση οδηγεί στις 4 κύριες διαφοροποιήσεις: Άστεγοι στον δρόμο, Έλλειψη κατοικίας, Επισφαλής στέγη και Ανεπαρκής ή Ακατάλληλη στέγη, οι οποίες όλες υποδηλώνουν την έλλειψη σπιτιού.

Κατά συνέπεια η τυπολογία ETHOS κατατάσσει τους ανθρώπους που είναι άστεγοι σύμφωνα με τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης: Οι 4 αυτές βασικές εννοιολογικές κατηγορίες χωρίζονται σε 13 υποκατηγορίες σύμφωνα με επιμέρους λειτουργικούς ορισμούς, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καταγραφή και την χαρτογράφηση του προβλήματος, την εξέλιξη και παρακολούθηση του φαινομένου και την αξιολόγησή του.

	Λειτουργικός Ορισμός	Συνθήκες Διαβίωσης	Γενικοί Προσδιορισμοί Όρων Κατοικίας	
ΑΣΤΕΓΟΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ	1 Άνθρωποι που ζουν στο δρόμο	1.1 Διαμονή σε δημόσιους χώρους ή εξωτερικούς χώρους	Διαμονή στο δρόμο ή σε δημόσιους χώρους, χωρίς το κατάλυμα να μπορεί να θεωρηθεί τύπος κατοικίας	
	2 Διαμονή σε χώρους για επείγουσες περιπτώσεις	2.1 Διανυκτέρευση σε ξενώνες ύπνου	Άνθρωποι χωρίς σταθερό τόπο διαμονής, που χρησιμοποιούν για διανυκτέρευση υποβαθμισμένα καταλύματα.	
ΣΠΕΡΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	3 Διαμονή σε ξενώνες για αστεγούς	3.1 Διαμονή σε ξενώνα για άστεγους 3.2 Προσωρινή παραμονή σε ξενώνα για άστεγους 3.3 Υποστηριζόμενη διαμονή σε μεταβατικό στάδιο	Ο χρόνος παραμονής ορίζεται να είναι σύντομος*	
	4 Φιλοξενία σε ξενώνες γυναικών	4.1 Διαμονή σε ξενώνες για γυναίκες	Σύντομη* φιλοξενία γυναικών, που έχουν βιώσει ενδο-οικογενειακή βία.	
	5 Διαμονή σε κέντρα για μεταναστες πρόσφυγες	5.1 Προσωρινή φιλοξενία σε κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο 5.2 Προσωρινή φιλοξενία για μετανάστες	Βραχυχρόνια φιλοξενία σε χώρους υποδοχής λόγω νομικής εκκρεμότητας.	
	6 Πρόσωπα που φεύγουν από Ιδρύματα	6.1 Εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα – Αποφυλακίζομενοι 6.2 Εξιτήριο από Ψυχιατρεία και άλλα Νοσοκομεία ή αποφοίτηση από Θεραπευτικά προγράμματα για χρήση ουσιών 6.3 Λήξη φιλοξενίας σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας /άστεγες ανηλικών	Δεν υπάρχει άλλη κατοικία πριν την αποφυλάκιση Παράταση της νοσηλείας λόγω της έλλειψης στέγης Δεν πιστοποιείται η ύπαρξη κατοικίας (με την συμπλήρωση των 18 χρόνων)	
	7 Πρόσωπα που λαμβάνουν μακροχρόνια υποστήριξη	7.1 Στεγαστική φροντίδα για ηλικιωμένους αστεγούς 7.2 Υποστηριζόμενη διαμονή για πρώην αστεγούς	Διαμονή μακράς διάρκειας* και παροχή φροντίδας για πρώην αστεγούς	
	ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	8 Άνθρωποι που ζουν σε επισφαλής κατοικία	8.1 Προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείς ή φίλους (από ανάγκη) 8.2 Διαμονή σε καθεστώς παράνομης ή παράτυπης υπενοικίασης 8.3 Παράνομη καταπάτηση γης (για στεγαστικό σκοπό)	Προσωρινή διαμονή σε συμβατική κατοικία αλλά όχι σε κανονική και μόνιμη λόγω έλλειψης στέγης Διαμονή χωρίς νόμιμη ενοικίαση –παράνομη κατάληψη Καταπάτηση γης χωρίς νόμιμα δικαιώματα
		9 Άνθρωποι που ζουν υπό την απειλή έξωσης	9.1 Αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη κατοικία 9.2 Εντολή κατάσχεσης ιδιότητας κατοικίας	Όπου εντολές για έξωση είναι σε ισχύ Όπου υπάρχει δικαστική εντολή για κατάσχεση
10 Πρόσωπα που ζουν υπό την απειλή βίας		10.1 Διαμονή στην οικογενειακή εστία με καταγραμμένα από την αστυνομία περιστατικά βίας	Όταν η αστυνομία λαμβάνει μέτρα για να εξασφαλίσει ασφαλή διαμονή σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας	
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΟΥ ΔΙΑΒΟΥΝ ΣΕ ΑΝΕΠΑΡΚΗ – ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ		11 Άνθρωποι που ζουν σε προσωρινά ή πρόχειρα καταλύματα	11.1 Τροχόσπιτα – Αυτοκίνητα 11.2 Μη συμβατικές κατασκευές 11.3 Προσωρινές κατασκευές	Δεν προορίζονται για μόνιμη διαμονή Αυτοσχέδιες κατασκευές, παραπήγματα ή παράγκες Ημι-μόνιμες κατασκευές, λυόμενα ή containers
	12 Άνθρωποι που ζουν σε ακατάλληλα καταλύματα	12.1 Κατεληγμένα κτίρια ακατάλληλα για κατοίκηση	Χώροι που θεωρούνται ακατάλληλοι για κατοίκηση σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία	
	13 Διαμονή υπερβολικά μεγάλου αριθμού ανθρώπων στον ίδιο χώρο	13.1 Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συσσωσισμού σε κατοικία	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού εθνικού ορίου ανθρώπων ανά χρησιμοποιούμενο δωμάτιο ή επιφάνεια κατοικίας ανά άτομο.	

Σημείωση: Οι διαμονή σύντομης διάρκειας ορίζεται χρόνος λιγότερος του έτους

Οι διαμονή μακράς διάρκειας ορίζεται χρόνος πέραν του έτους

Αυτός ο ορισμός είναι συμβατός με τους ορισμούς των απογραφών, όπως συνιστώνται στην Έκθεση του 2006 της UNECE / EUROSTAT

FEANTSA

FEANTSA is supported financially by the European Commission. The views expressed herein are those of the author(s) and the Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein.

European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL
Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL

EL

194, Chaussée de Louvain ■ 1210 Brussels ■ Belgium ■ Tel.: +32 2 538 66 69 ■ Fax: +32 2 539 41 74 ■ ethos@feantsa.org ■ www.feantsa.org

Πηγή: FEANTSA (2009), ETHOS (Ζήση,2018).

Γίνεται διαχωρισμός των αστέγων σε τέσσερις ομάδες :

A) Άστεγοι που διαβιούν στο δρόμο

B) Άστεγοι που στερούνται κατοικίας

Γ) Άνθρωποι που ζουν σε επισφαλής συνθήκες στέγασης

Δ) Άνθρωποι που ζουν σε ανεπαρκή ή ακατάλληλη κατοικία

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα οι τέσσερις αυτές κατηγορίες χωρίζονται σε 13 υποκατηγορίες. Κατ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί η καταγραφή και χαρτογράφηση του προβλήματος, η εξέλιξη, η παρακολούθηση και η αξιολόγησή του (ETHOS-Ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη της στέγης και τον κοινωνικό αποκλεισμό από την κατοικία).

2.3 ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ

Στις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης οι άστεγοι και γενικότερα το φαινόμενο της αστεγίας είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα εδώ και αρκετές δεκαετίες. Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας είναι πλέον ορατό και στην Ελλάδα (Μπασκόζου,ΕΙΕΑΔ,2021). Όπως έχει προαναφερθεί υπάρχει έλλειψη στατιστικών δεδομένων σχετικά με τον ακριβή προσδιορισμό των ατόμων, οι οποίοι αποτελούν τον λεγόμενο άστεγο πληθυσμό . Ένας παράγοντας είναι η συχνή μετακίνηση των εν λόγω ατόμων (Παπαλιού, Ο..2010). Η πρώτη καταγραφή στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε από την FEANTSA το 2006. Αναφέρει ότι περίπου 6000 άτομα ζουν στο δρόμο, ενώ ανεπίσημες πηγές αναφέρουν ότι ο αριθμός των αστέγων που ζουν στην Αθήνα συνολικά φτάνει τις 20.000 (Σωτηρίου,2018). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία παρουσιάζονται τα πιο σημαντικά στατιστικά στοιχεία που είναι διαθέσιμα για την αστεγία στην Ελλάδα.

_ Το έτος 2009 το Υπουργείο Υγείας πραγματοποίησε μελέτη για τους άστεγους και ανέφερε ότι ο συνολικός αριθμός των αστέγων στην Ελλάδα ήταν 7720 άτομα χωρίς να υπολογίζονται πρόσφυγες και ROMA. Από αυτά 1.800 διαβιούσαν στο δρόμο και 970 σε Ξενώνες και Δομές Υποστήριξης αστέγων. Στη μελέτη δεν συμπεριλήφθηκαν οι μετανάστες και οι ταξιδιώτες. Ωστόσο η συγκεκριμένη έρευνα τόσο από το ίδιο το Υπουργείο όσο και από άλλους αρμόδιους φορείς λόγω μεθοδολογικών περιορισμών (Γιατρά,2016)

_ Σε δελτίο τύπου που δημοσίευσε η ΠΟΜΙΔΑ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Κατοικιών), αναφέρθηκε ότι πάνω από το 50% των ενοικιαστών διαμερισμάτων στο κέντρο της Αθήνας αδυνατούσαν να καλύψουν το ενοίκιο της κατοικίας τους. Καταγράφηκαν 5.000 εξώσεις για το έτος 2011.

_ Έρευνα του Δήμου Αθηναίων το 2015 , Δημοσίευση του enikos.gr. Έρευνα- Έλληνες το 62% των αστέγων στην Αθήνα, το 62% ήταν ελληνικής καταγωγής και το 85% ήταν άντρες 35-55 ετών. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το 71% του πληθυσμού του δείγματος είχαν μείνει άστεγοι τα τελευταία πέντε χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης.

_ Το Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης το έτος 2018 ξεκίνησε ένα πιλοτικό Πρόγραμμα καταγραφής αστέγων σε επτά Δήμους. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα είναι τα εξής: 353 άτομα κοιμούνται στην Αθήνα, 171 στη Θεσσαλονίκη, 96 στον Πειραιά, 5 στη Ν.Ιωνία, 21 στα Ιωάννινα, 43 στο Ηράκλειο Κρήτης και 2 στα Τρίκαλα. 954 άτομα βρέθηκαν να δέχονται υπηρεσίες από τις δομές που λειτουργούσαν για τους άστεγους κατά τη διάρκεια της ημέρας (440 άτομα στην Αθήνα, 209 στη Θεσσαλονίκη, 169 στον Πειραιά, 18 στην Ν.Ιωνία, 9 στα Ιωάννινα, 76 στο Ηράκλειο Κρήτης και 33 άτομα στα Τρίκαλα. Ο μέσος όρος έλλειψης στέγης σε 236 αστέγους που δέχτηκαν συνέντευξη ήταν 12 μήνες, ως αιτία αστεγίας δηλώθηκε η ανεργία σε ποσοστό 28% και τα οικογενειακά προβλήματα σε ποσοστό 21%, ενώ η μέση ηλικία τους ήταν 41,5 έτη (Μπασκόζου,ΕΙΕΑΔ,2021).

Σύμφωνα με την Επιτροπή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα ο εκτιμώμενος αριθμός των αστέγων εκτιμάται γύρω στα εκατό εκατομμύρια σε όλο τον κόσμο. Στην Ελλάδα ζουν 20.000 άστεγοι από τους οποίους οι 9000 στην Αθήνα και ο αριθμός τους συνεχίζει να αυξάνεται μετά την οικονομική κρίση του 2009 (Σωτηρίου, 2018). Λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποιος φορέας που να ασχολείται συστηματικά με την καταγραφή του φαινομένου, αλλά και τις δυσκολίες που προαναφέρθηκαν όσον αφορά τη μετακίνηση και την μεταβλητότητα της κατάστασης της αστεγίας δεν υπάρχει μία αξιόπιστη βάση δεδομένων στη χώρα μας (Βλατανιώτη, Δ,2008). Τα τελευταία χρόνια γίνονται αξιόλογες προσπάθειες από ΜΚΟ, Συλλόγους και Ιδρύματα. Η ΜΚΟ “Κλίμακα” είναι μία από αυτές τις Οργανώσεις που ασχολείται με τη φροντίδα των αστέγων. Διεξήγαγε δύο έρευνες το 2006 και το 2012. Από τη σύγκριση των δύο ερευνών προκύπτει η ραγδαία αύξηση του αλλοδαπού άστεγου πληθυσμού (αγγίζει το 90% το 2012). Επιπλέον εντυπωσιακά αυξάνεται ο αριθμός “νεοαστέγων” του δρόμου, κυρίως ανδρών μετά την οικονομική κρίση και την απώλεια εργασίας. Συνεπώς το πλαίσιο κοινωνικής προστασίας παρατηρείται ελλιπές και αρκετές πολιτικές επείγουσας διαχείρισης του προβλήματος υλοποιούνται κυρίως από ΜΚΟ και ιδιωτικούς φορείς, ώστε να μην υπάρχουν έγκυρα δεδομένα που αποτυπώνουν τις

πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος συμπληρωματικά με την απουσία ενός επίσημου ορισμού της αστεγίας (Aragoglou,2004a:103).

2.4 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ-ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Είναι σημαντικό ν' αναφερθούν σημαντικές προσπάθειες που έγιναν από το ελληνικό κράτος, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα κοινωνικό δίκτυο προστατευτικό για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και να επιτευχθεί κοινωνική συνοχή κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών της οικονομικής κρίσης.(Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2021).

_2008-2012: η πολιτική ηγεσία δίνει έμφαση στην μεταρρύθμιση στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητά του.

_2010 : ψηφίζεται ο Νόμος Καλλικράτης, ο οποίος δίνει τη δυνατότητα στους Δήμους να δημιουργήσουν κοινωνικές υπηρεσίες και να προσλάβουν κοινωνικούς λειτουργούς , οι οποίοι θα εργαστούν και θα υποστηρίξουν ευπαθείς κοινωνικές ομάδες με σημαντικό εργαλείο την κοινωνική έρευνα στην τοπική κοινότητα.

_2012: με το Νόμο 4019 στηρίζεται η επιχειρηματικότητα με φορολογικές και ασφαλιστικές ελαφρύνσεις, δημιουργείται μια νέα μορφή κοινωνικής επιχείρησης και γίνονται προσπάθειες να στηριχθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα και να μειωθούν τα ποσοστά ανεργίας.

_2012 : με το Ν.4052/2012, για πρώτη φορά στην Ελλάδα ορίζεται η έννοια του αστέγου . Οι άστεγοι εντάσσονται στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού . Ως άστεγοι ορίζονται τα άτομα που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη, ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία, που πληρεί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει δίκτυο ύδρευσης και ηλεκτροδότησης. Άστεγοι είναι άτομα που διαβιούν στο δρόμο, σε ξενώνες, όσοι φιλοξενούνται σε ιδρύματα ή σε άλλες κλειστές δομές καθώς και όσοι διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα.

_2013-2014 : Δημοσιεύεται το “Εθνικό Στρατηγικό Πλάνο για την Κοινωνική Ένταξη”

_2014 : υλοποιούνται τρία πιλοτικά προγράμματα πρόνοιας : το Ελάχιστο Κοινωνικό Εισόδημα, το Πρόγραμμα “Στέγαση και Επανεένταξη” για τους άστεγους και το ΤΕΒΑ (πανελλαδικό πρόγραμμα παροχής τροφίμων, βασικών υλικών αγαθών και συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών από το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας Απόρων).

_2016 : ψηφίζονται : 1. Ο “Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Πολιτικών Κοινωνικής Ενσωμάτωσης και Κοινωνικής Συνοχής”, 2.Ο Νόμος

4430 για την Κοινωνική Οικονομία και Αλληλεγγύη, 3. Ο Νόμος για το σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ ομοφυλοφίλων.

_2017-2018 : ψηφίζεται ο Νόμος “Δημιουργία εργαλείων και διαδικασιών για την καταγραφή των αστέγων”. Συστήνεται ομάδα εργασίας για τον σχεδιασμό προγραμμάτων , τη μεθοδολογία και τον καθορισμό διαδικασιών και εργαλείων για την καταγραφή αστέγων και την παρακολούθηση όχι μόνο των δομών αστέγων αλλά και των αστέγων του δρόμου.

Σε εθνικό επίπεδο : α) δημιουργείται το Κυβερνητικό Συμβούλιο Κοινωνικής πολιτικής και η Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής προστασίας, β) αναδιαρθρώνονται οι διοικητικές υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης, γ) δημιουργείται σύστημα γεωπληροφοριών για θέματα πρόνοιας, δ) ο ΟΠΕΚΑ αναλαμβάνει την ηλεκτρονική διαχείριση όλων των παροχών και των επιδομάτων πρόνοιας.

Ιδρύθηκαν 13 Παρατηρητήρια Κοινωνικής Ένταξης. Σε όλους τους Δήμους της Ελλάδας δημιουργήθηκαν τα Κέντρα Κοινότητας όπου εργάζονται κοινωνικοί επιστήμονες (Ψυχολόγοι, Κοινωνικοί Λειτουργοί)

_2020 : Δεν υπάρχουν πρωτοβουλίες και θεσμικές παρεμβάσεις για την κοινωνική πολιτική, κυρίως εξαιτίας της πανδημίας covid-19. Σύμφωνα με αναφορά της Μπασκόζου, στη μελέτη ΕΙΕΑΔ,2021, την τελευταία πενταετία παρατηρείται εκτεταμένη εφαρμογή κοινωνικών προγραμμάτων. Σύμφωνα με κυβερνητικές ανακοινώσεις ο προϋπολογισμός για την κοινωνική προστασία το 2015 ήταν 715 εκατομμύρια, το 2017 αυξήθηκε σε 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ, το 2018 σε 1,8 δισεκατομμύρια, το 2019 σε 3 δισεκατομμύρια ενώ το 2020 στη συζήτηση για τον προϋπολογισμό στη Βουλή η αρμόδια Υφυπουργός ανήγγειλε αύξηση 6% (Μπασκόζου, ΕΙΕΑΔ, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Με τον Ν.2646/1998 καθορίστηκε ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής. Ακολούθησε διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν3463/2006), σύμφωνα με τον οποίο οι ΟΤΑ παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και προγράμματα που αφορούν προστασία ηλικιωμένων, προστασία παιδιού και οικογένειας, ατόμων με ειδικές ανάγκες, συμβουλευτική και πρόληψη σε δράσεις για πρόληψη και προγράμματα για εξαρτησιογόνες ουσίες, πρόωθησης στην αγορά εργασίας και σε συνεργασία με τοπικούς και άλλους φορείς (ΓΕΩΡΓΟΥΛΕΑ,2016).

Έως το 2010 στην Ελλάδα και κυρίως στις μεγάλες πόλεις , υπήρχαν άτυπες και αποσπασματικές παροχές για τους άστεγους, κυρίως από την εκκλησία, τις φιλανθρωπικές οργανώσεις και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Arapoglou 2015).

Το 2010 με το νόμο Καλλικράτη οι Δήμοι στο πλαίσιο της υποχρέωσής τους να δημιουργήσουν κοινωνικές υπηρεσίες αναλαμβάνουν αρμοδιότητες να υλοποιήσουν προγράμματα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. (ΓΕΩΡΓΟΥΛΕΑ,2016).

Το 2012 υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας συγκροτήθηκε το “Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης”. Συστήθηκαν κοινωνικές δομές και υλοποιήθηκαν στους Δήμους μέσω συμπράξεων με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Οι Δομές που δημιουργήθηκαν ήταν :

- Γραφεία Διαμεσολάβησης
- Κοινωνικά Παντοπωλεία
- Κοινωνικά Συσσίτια
- Κοινωνικά Φαρμακεία
- Δημοτικοί Λαχανόκηποι
- Τράπεζα Χρόνου
- Υπνωτήρια για Άστεγους

- Κέντρα Υποδοχής για Αστεγους (Υπουργείο Εργασίας 2012)

Μέσω του Προγράμματος ΕΣΠΑ (2014-2020) ΟΙ Κοινωνικές Δομές μετασχηματίστηκαν σε δύο μεγάλες κατηγορίες α) δομές παροχής βασικών αγαθών (κοινωνικά παντοπωλεία, συσσίτια, φαρμακεία και β) δομές για άστεγους (υπνωτήρια και κέντρα ημέρας αστεγών. Το 2018 δημιουργήθηκαν τα Κέντρα Κοινότητας σε 254 δήμους της χώρας. (Περιφέρεια Αττικής 2016α : 4).

3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Απευθύνεται σε άτομα και οικογένειες που κατοικούν εντός των ορίων του Δήμου Λαρισαίων και αντιμετωπίζουν οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες.

- Κοινωνική υποστήριξη
- Ψυχολογική στήριξη
- Δράσεις για ευπαθείς ομάδες πληθυσμού
- Παιδική προστασία
- Στέγαση

Ο Συμβουλευτικός Σταθμός αναπτύσσει δράσεις για τον εντοπισμό, καταγραφή και αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων, την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πολίτες που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, την προαγωγή ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης τους και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας για κοινωνικά ζητήματα.

Προγράμματα Συμβουλευτικού Σταθμού

- 1.Κοινωνικό Φροντιστήριο
- 2.Κοινωνικό Τιμολόγιο-Μειωμένα Δημοτικά Τέλη για ευπαθής ομάδες πληθυσμού
- 3.Θαλασσινά μπάνια-ψυχαγωγικά προγράμματα

Συμβουλευτικός Σταθμός αξιοποιεί ευκαιρίες χρηματοδότησης κοινωνικών προγραμμάτων από εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους

Συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα

TEBA , παροχή τροφίμων και συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών

ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΑΣΤΕΓΟΥΣ, στέγαση και ένταξη στην αγορά εργασίας 30 αστέγων.

Συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα για ευπαθής ομάδες πληθυσμού

1. A NEW ENTRANCE (Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας σε ROMA)
2. MIGLE (Μετανάστες-Πρόσφυγες)
3. IN COMMON (Μετανάστες-Πρόσφυγες)
4. IN 2 C (Μετανάστες-Πρόσφυγες)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ

Κοινωνικό Παντοπωλείο

Διαθέτει τροφιμα και είδη ατομικής υγιεινής, είδη ένδυσης και υπόδησης, σχολικά είδη, είδη ψυχαγωγίας και είδη βρεφανάπτυξης σε άτομα ή οικογένειες της πόλης.

Κοινωνικό συσσίτιο

Διασφαλίζει καθημερινά σταθερή τροφοδοσία σε άπορους και άστεγους με διανομή τόσο κατ' οίκον για τους ανήμπορους όσο και από την Τραπεζαρία.

Κοινωνικό Φαρμακείο

Παρέχει δωρεάν φάρμακα και παραφαρμακευτικό υλικό σε ανασφάλιστους και ωφελούμενους των κοινωνικών δομών του Δήμου

Υπνωτήριο Αστέγων

Παρέχει τη δυνατότητα προσωρινής φιλοξενίας με γεύμα σε αστέγους από τις 21:00μμ ως τις 09:00πμ όλες τις μέρες της εβδομάδας καθώς και υπηρεσίες ενδυνάμωσης και κοινωνικής επανένταξής τους.

Ξενώνας Φιλοξενίας Γυναικών

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Φιλοξενούνται γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους, ανεξάρτητου εθνικότητας, θρησκείας, ηλικίας και νομικής υπόστασης καθώς επίσης και θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Η πρόσβαση στον Ξενώνα πραγματοποιείται μέσω παραπομπής από: Συμβουλευτικό Σταθμό Δ. Λαρισαίων, Συμβουλευτικά Κέντρα Γενικής Γραμματείας Ισότητας Φύλων, Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Λάρισας, τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900.

Οι Κοινωνικές Δομές Αντιμετώπισης της Φτώχειας απευθύνονται σε δημότες και κατοίκους:

- Ανασφάλιστους με πολύ χαμηλό ετήσιο εισόδημα
- Άτομα που διαθέτουν βιβλιάριο απορίας
- Ανέργους
- Άτομα/ οικογένειες με πολύ χαμηλό εισόδημα
- Άστεγους

ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Ο Δήμος Λαρισαίων στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης "Κέντρο Κοινότητας Δήμου Λαρισαίων" του Άξονα Προτεραιότητας 2.α "Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού - ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση" του Ε.Π. "Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Θεσσαλίας 2014 - 2020", λειτουργεί τη Δομή Κέντρο Κοινότητας Δήμου Λαρισαίων και παράρτημα Ρομά.

Το Κέντρο Κοινότητας του Δήμου Λαρισαίων το οποίο εποπτεύεται από την κοινωνική υπηρεσία του Δήμου, παρέχει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Υποδοχή – Ενημέρωση – Υποστήριξη των πολιτών.
- Συνεργασία με υπηρεσίες και δομές.
- Παροχή υπηρεσιών που θα αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και θα διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων.

Το Κέντρο μέσω παραπομπών διασυνδέει τα ωφελούμενα άτομα – πολίτες του Δήμου Λαρισαίων με επιμέρους φορείς και υπηρεσίες (υπηρεσίες ΟΤΑ, δημόσιες υπηρεσίες, εθελοντικές οργανώσεις, οργανισμούς κοινωνικού χαρακτήρα κλπ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους.

Τα Κέντρα Κοινότητας είναι δομές που σχεδιάστηκαν από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ιδρύθηκαν σε Δήμους και χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014 -2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΡΟΜΑ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Απευθύνεται στις ανάγκες της κοινωνίας των ΡΟΜΑ για κοινωνική-ψυχολογική στήριξη, ενημέρωση και παροχή ιατρικής φροντίδας. Προσπαθεί να δώσει λύση στα ιδιαίτερα προβλήματα αυτής της ομάδας πληθυσμού και να συμβάλλει στην ομαλή ένταξη τους στο κοινωνικό ιστό.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Παρέχει υπηρεσίες κατ'οίκον φροντίδας σε ηλικιωμένους και ανήμπορους πολίτες στα όρια του Δήμου Λαρισαίων.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΠΟΛΥΙΑΤΡΕΙΟ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Απευθύνεται σε άπορους και ανασφάλιστους κατοίκους ή δημότες Λάρισας στα μέλη των ΚΑΠΗ και στα παιδιά των Δημοτικών Παιδικών Σταθμών οι οποίοι λαμβάνουν δωρεάν υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας από ιατρικό, νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό. Το Δημοτικό Πολυιατρείο αναπτύσσει επίσης προγράμματα πρόληψης σε θέματα δημόσιας υγείας μέσα από ενημερωτικές εκδηλώσεις ημερίδες, προληπτικούς ελέγχους σε ομάδες πληθυσμού και προγράμματα εμβολιασμών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΕΙΟ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Απευθύνεται σε άπορους και ανασφάλιστους κατοίκους ή δημότες Λάρισας και στα μέλη των ΚΑΠΗ.

ΚΙΝΗΤΗ ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ Α.Μ.Ε.Α.

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Κατ' οίκον επισκέψεις σε περιπτώσεις δυσκολίας μετακίνησης, μετακίνηση προς τις μονάδες παροχής υπηρεσιών υγείας, συμβουλευτική και κοινωνική στήριξη ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Δημιουργική απασχόληση μέσω ατομικών και ομαδικών δραστηριοτήτων, ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ψυχοεκπαιδευτική υποστήριξη των οικογενειών, δραστηριότητες ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας.

ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

Παρεχόμενες υπηρεσίες: Λειτουργεί συμπληρωματικά με το έργο του σχολείου σε τομείς κοινωνικοποίησης και δραστηριοποίησης σε τομείς όπως: θεατρικό παιχνίδι, μουσική και ζωγραφική.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΕΣΤΙΑ ΔΗΚΕΛ

Πρόγραμμα Στέγασης και υποστήριξης προσφύγων.

ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ (Κ.Α.Π.Η.)

Τα Κ.Α.Π.Η. και τα ΣΤΕΚΙΑ λειτουργούν υπό την εποπτεία της Διεύθυνσης Πρόνοιας του Δήμου Λαρισαίων και απευθύνονται σε δημότες και κατοίκους συνταξιούχους.

3.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ” ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα “Στέγαση και Εργασία” για τους άστεγους αποτελεί ένα Πρόγραμμα ολοκληρωμένης παρέμβασης για την στέγαση και την επανένταξη ατόμων και οικογενειών που διαμένουν σε ξενώνες, στο δρόμο ή σε ακατάλληλα καταλύματα. Αποτελεί εξέλιξη του Προγράμματος “Στέγαση και Επανένταξη” για τους άστεγους που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2014 και ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο του 2019. Το Πρόγραμμα σχεδιάστηκε και υλοποιείται από το Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Συγκεκριμένα συνεργάζονται η Διεύθυνση Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου με το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού που αποτελεί την Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος. Το Πρόγραμμα υλοποιείται σε Δήμους με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων, σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής. Γενικός σκοπός του Προγράμματος αποτελεί η μείωση του φαινομένου της έλλειψης στέγης, φαινόμενο που παρατηρείται κυρίως στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. Ειδικοί σκοποί του Προγράμματος είναι :

1. Η στέγαση και η κοινωνική φροντίδα των αστέγων με την μετάβασή τους σε αυτόνομες μορφές διαβίωσης, 2. Η παροχή συμβουλευτικής συμβουλευτικής υποστήριξης με σκοπό την κινητοποίησή τους στην εργασιακή και κοινωνική επανένταξη, 3. Η ένταξη στο Πρόγραμμα 600 ατόμων πανελλαδικά για χρονικό διάστημα 18 μηνών, 4. Η ένταξη στην εργασία σε ποσοστό 20% από το σύνολο των ενήλικων ωφελούμενων σε κάθε εγκεκριμένο σχέδιο, 5. Η συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της αστεγίας. Οι άστεγοι που έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν στο Πρόγραμμα κυρίως όσοι φιλοξενούνται σε Δομές, αλλά και όσοι έχουν καταγραφεί από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων. Ειδικότερα : 1. Άτομα ή οικογένειες που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Μεταβατικής Φιλοξενίας Αστεγών ή Υπνωτήρια, 2. Γυναίκες που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Γυναικών Θυμάτων Βίας και πολλαπλών Διακρίσεων, 3. Άτομα ή οικογένειες που έχουν καταγραφεί από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ως άστεγοι και διαβιούν στο δρόμο ή σε ακατάλληλα καταλύματα (παραπήγματα, τροχόσπιτα, παράγκες, ακατάλληλα κτήρια), 4. Άτομα που έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και φιλοξενούνται σε Δομές παιδικής προστασίας.

ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

1. Στέγαση
2. Κάλυψη βασικών αναγκών
3. Ψυχοκοινωνική Υποστήριξη
4. Ένταξη στην εργασία
5. Συμβουλευτική

Για την επίτευξη της κοινωνικής επανένταξης κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία αρμόδιων υπηρεσιών με σκοπό την κάλυψη των αναγκών της ομάδας στόχου. Απαιτείται η συνεργασία των Κοινωνικών Δομών και Προγραμμάτων του Δήμου (κοινωνικό παντοπωλείο, συσσίτιο, φαρμακείο, δημοτικό ιατρείο, κέντρο κοινότητας), αλλά και άλλων υπηρεσιών όπως ΟΑΕΔ για επανένταξη στην αγορά εργασίας.

ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Α. Πρώτος πυλώνας ενεργειών : Στέγαση και κάλυψη βασικών αναγκών Οι δαπάνες που καλύπτονται από το Πρόγραμμα στον πρώτο πυλώνα είναι :

_Επιδότηση ενοικίου κατοικίας, έως 180 ευρώ μηνιαίως για ένα άτομο, έως 240 ευρώ μηνιαίως για δύο άτομα και έως 300 ευρώ μηνιαίως για τρία και πάνω άτομα για το χρονικό διάστημα των 18 μηνών.

_Κάλυψη για αγορά οικοσκευής, ποσό άπαξ 750 ευρώ για ένα άτομο, 900 ευρώ για δύο άτομα και 1000 ευρώ για τρία και άνω άτομα.

_Κάλυψη δαπανών για λογαριασμούς κοινής ωφέλειας και κοινοχρήστων για 18 μήνες και με το ποσό των 750 ευρώ για ένα άτομο, 900 ευρώ για δύο άτομα και 1000 ευρώ για τρία και άνω άτομα.

Οι ενοικιαζόμενες κατοικίες θα πρέπει να πληρούν τις προδιαγραφές που ορίζονται στην υπ'αρ. Δ23/οικ.19061-1457/2016 ΚΥΑ (ΦΕΚ 1336 τ.Β') "Καθορισμός πλαισίου ελάχιστων προδιαγραφών για Δομές Παροχής Υπηρεσιών σε Άστεγους" για τα "Υποστηριζόμενα Διαμερίσματα".

Β. Δεύτερος Πυλώνας Ενεργειών : Εργασιακή Επανάταξη

Βασικός στόχος του πυλώνα εργασιακή επανένταξη είναι η επανένταξη των ωφελουμένων στην αγορά εργασίας. Παρέχεται ενημέρωση και πληροφόρηση. Παράλληλα οι ωφελούμενοι υποστηρίζονται ώστε να αναπτύξουν προσωπικές ικανότητες και δεξιότητες και να κινητοποιηθούν στην προσπάθειά τους για εξεύρεση εργασίας. Σημαντική για το Πρόγραμμα είναι η "επιστροφή στις ρίζες", γι' αυτό δίνονται κίνητρα στους ωφελούμενους για επιστροφή σε μη αστικά κέντρα, προκειμένου ν' ασχοληθούν με αγροτικές εργασίες. Επίσης ενισχύεται η διασύνδεση των ωφελουμένων με αρμόδιους φορείς κατάρτισης και εύρεσης εργασίας. Ειδικότερα επιχορηγούνται οι κάτωθι ενέργειες :

α. Επιχορηγούνται όλες οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται σύναψη συμφώνου συνεργασίας με τον Διαχειριστή/Δικαιούχο Φορέα με τον εργοδότη καθώς και του ωφελούμενου με τον εργοδότη. Το ποσό της χρηματοδότησης αντιστοιχεί στο ποσό του κατώτατου βασικού μισθού με τις ασφαλιστικές εισφορές όπως ορίζεται κάθε φορά από τις κείμενες διατάξεις.

β. Επιχορηγούνται ενέργειες που αφορούν την ίδρυση επιχείρησης ή αγροτικής μονάδας με το ποσό των 6000 ευρώ.

Στην προσπάθεια εξεύρεσης εργασίας οι ωφελούμενοι υποστηρίζονται σε ατομικές και ομαδικές συμβουλευτικές συνεδρίες για θέματα έναρξης επιχείρησης-επιχειρηματική ιδέα, καθοδήγηση και νομική υποστήριξη, υποστήριξη σε φορολογικά και θέματα μάρκετινγκ.

Γ. Λειτουργικές Δαπάνες

Για κάθε σχέδιο προβλέπεται η κάλυψη των δαπανών για πρόσληψη προσωπικού για 18 μήνες και για κάθε είκοσι (20) νοικοκυριά που εντάσσονται στο πρόγραμμα :

_Ένας κοινωνικός λειτουργός

_Ένας διοικητικός/οικονομικός

Από το Δικαιούχο φορέα ορίζεται ένας επιστημονικός υπεύθυνος /κοινωνικός επιστήμονας, ένας υπεύθυνος διοικητικός οικονομικός και μία ομάδα έργου.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 5.000.000 ευρώ και βαρύνει τον Ε.Φ.33-220, ΚΑΕ 2559, έτους 2017. (ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2018).

ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ

Επωνυμία του αιτούντος :	ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ
Επωνυμία του Διαχειριστή Φορέα:	Δημοτική Κοινοφελής Επιχείρηση Λάρισας (ΔΗΚΕΛ)
Τίτλος του σχεδίου :	ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ
Ομάδα – Στόχος του Σχεδίου :	Άστεγοι
Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του Σχεδίου:	18 ΜΗΝΕΣ
Προϋπολογισμός σε ευρώ:	299.964,00€

Ο Δήμος Λαρισαίων αξιοποιώντας την πολυετή εμπειρία σε προγράμματα κοινωνικής πολιτικής και έχοντας άμεση επικοινωνία με τα άτομα/οικογένειες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγης, θα έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες στο σχέδιο:

Ενέργειες ένταξης των ωφελουμένων στο Σχέδιο (ενημέρωση για το σκοπό και τις ευκαιρίες του Σχεδίου, δημιουργία ατομικού προφίλ με πλήρη στοιχεία για την οικογενειακή, οικονομική, μορφωτική, επαγγελματική κατάσταση του ωφελούμενου, προετοιμασία για την ένταξη στο πρόγραμμα, δημιουργία εξατομικευμένου Σχεδίου Κοινωνικής Επανάταξης, σύνταξη και υπογραφή Συμφωνητικού).

Ενέργειες για την απόκτηση στέγης και την κάλυψη βασικών αναγκών (συνεργασία με το διαχειριστή φορέα ΔΗΚΕΛ για την εξεύρεση στέγης βάσει των εξατομικευμένων αναγκών του ωφελούμενου, ενημέρωση του ωφελούμενου από τον κοινωνικό λειτουργό για τις δυνατότητες κάλυψης ενοικίου, οικοσκευής και λειτουργικών δαπανών από το πρόγραμμα, διευκόλυνση του ωφελούμενου κατά το στάδιο υλοποίησης του πλάνου απόκτησης στέγης και κάλυψης βασικών αναγκών).

Ενέργειες για την ψυχοκοινωνική στήριξη των ωφελουμένων (συμβουλευτική/ψυχολογική υποστήριξη (σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο), εξειδικευμένη υποστήριξη όπου κριθεί απαραίτητο (λογιστική υποστήριξη, νομική συμβουλευτική κα), διασύνδεση με φορείς/υπηρεσίες.

Εργασιακή συμβουλευτική και ενέργειες για την επανένταξη στην αγορά εργασίας. Για το σκοπό αυτό θα επιδιωχθεί συνεργασία με τον ΟΑΕΔ Λάρισας προκειμένου να παρασχεθεί εργασιακή συμβουλευτική, ενημέρωση και πληροφόρηση για διαθέσιμες θέσεις εργασίας ή παρακολούθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης/κατάρτισης, εγγραφή στα αρχεία ανέργων του ΟΑΕΔ, υποβοήθηση των ωφελουμένων στην αναζήτηση εργασίας (σύνταξη βιογραφικού, υποβολή αιτήσεων, προετοιμασία για συνέντευξη

Ενέργειες για τη διασύνδεση των ωφελουμένων με φορείς και υπηρεσίες της πόλης με στόχο την ένταξή τους σε προγράμματα/ δράσεις κοινωνικής πολιτικής όπως το Κέντρο Κοινότητας Δήμου Λαρισαίων, τις Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών (Κοινωνικό Παντοπωλείο, Κοινωνικό Φαρμακείο), το Δημοτικό Πολυιατρείο κ.α. αλλά και τη λήψη κοινωνικών παροχών όπως δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, επιδόματα αναπηρίας ή παιδιού σε συνεργασία με το τμήμα Επιδομάτων της Δ/νσης Πρόνοιας Δ. Λαρισαίων, το ΚΕΠΑ Λάρισας και την Περιφέρεια Θεσσαλίας, την εγγραφή ανηλίκων στην υποχρεωτική εκπαίδευση και των ενηλίκων σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας της πόλης.

Ενέργειες για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας μέσω δημοσιεύσεων στον τοπικό τύπο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης της Αντιδημαρχίας Κοινωνικής Πολιτικής Δ. Λαρισαίων για το σκοπό και την πορεία του σχεδίου δράσης.

Επίσης, για την προώθηση του προγράμματος, τη διάχυση πληροφορίας και την ανταλλαγή καλών πρακτικών θα οργανωθούν δυο συναντήσεις δικτύωσης με φορείς της πόλης (ΟΑΕΔ, εκπροσώπους εμπορικού συλλόγου κ.α.), μια στην αρχή του προγράμματος με στόχο να αποτελέσει παράγοντα ζυμώσεων στην τοπική κοινωνία και να κινητοποιήσει τους φορείς να συμμετάσχουν ενεργά στην πρωτοβουλία και μια στη λήξη για τη διάχυση των αποτελεσμάτων του Σχεδίου και την ανταλλαγή απόψεων και εντυπώσεων των φορέων από την εφαρμογή του προγράμματος.

Παρακολούθηση και υποστήριξη των ωφελουμένων, αξιολόγηση της πορείας κοινωνικής επανένταξης τους και κατάρτιση πλάνου παρακολούθησης μετά τη λήξη του προγράμματος (Αίτηση Χρηματοδότησης Δήμου Λαρισαίων,2018, Αδημοσίευτο).

Εκτίμηση αριθμού και προφίλ των αστέγων στην περιοχή υλοποίησης του Σχεδίου με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από τις κοινωνικές υπηρεσίες:

Βάση των στοιχείων της Κοινωνικής Υπηρεσίας, υπάρχουν καταγεγραμμένοι 37 άστεγοι στην πόλη της Λάρισας, κυρίως άνδρες και 4 γυναίκες, ηλικίας 45-65 ετών, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (απόφοιτοι δημοτικού σχολείου), κυρίως ελληνικής καταγωγής και άνεργοι.

Ένα ποσοστό αυτών αντιμετωπίζει προβλήματα με χρήση ουσιών ή αλκοόλ. Ένας σημαντικός αριθμός αστέγων έχουν οικογενειακό περιβάλλον όμως δεν είναι υποστηρικτικό εξαιτίας της χρήσης ουσιών και της παραβατικής συμπεριφοράς. Συχνά υπάρχουν χρόνια προβλήματα υγείας (αναπνευστικά, μεταδιδόμενα νοσήματα) εξαιτίας της χρόνιας αστεγίας. Περίπου 10 εξ αυτών διαμένει σε παραπήγματα χωρίς ηλεκτροδότηση και νερό.

Οι περισσότεροι κινούνται στην περιοχή του κέντρου της Λάρισας και είναι άστεγοι για περισσότερο από 2 χρόνια. Από την έναρξη λειτουργίας της Δομής Υποστήριξης Αστέγων του Δήμου διανυκτερεύουν σχεδόν καθημερινά εκεί και έχουν τη δυνατότητα να φροντίσουν την ατομική τους υγιεινή, να εξασφαλίσουν γεύμα και υπηρεσίες κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης. Κατά καιρούς και για περιπτώσεις οικογενειών με ανήλικα τέκνα η κοινωνική υπηρεσία εισηγήθηκε την προσωρινή φιλοξενία τους και κάλυψη των αναγκών τους στον Ξενώνα Γυναικών του Δήμου. .

Η Διεύθυνση Πρόνοιας του Δήμου Λαρισαίων θα έχει την ευθύνη για την παρακολούθηση του Φυσικού Αντικειμένου (Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Λαρισαίων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΑΣΤΕΓΩΝ ΠΟΥ ΕΝΤΑΧΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ

Πραγματοποιήθηκαν έξι ημιδομημένες συνεντεύξεις σε ωφελούμενους του Προγράμματος, οι οποίες βασίστηκαν σε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που ακολουθούν. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διά ζώσης. Ο σκοπός ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο το πρόγραμμα κάλυψε τις ανάγκες τους σε συνδυασμό με την υποστήριξη από τις υπόλοιπες κοινωνικές δομές του Δήμου και συνέβαλε στην αυτονόμησή τους.

4.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Οι συνεντεύξεις βασίστηκαν στα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου :

1. Πώς βίωσε την αστεγία ο υπό έρευνα πληθυσμός
2. Μετάβαση και προσδοκίες από το Πρόγραμμα Στέγαση και Εργασία
3. Ποιες ανάγκες καλύφθηκαν
4. Επίτευξη στόχων στέγαση-επανένταξη-εργασία
5. Πώς συνεργάστηκαν και ποιες υπηρεσίες έλαβαν από τις κοινωνικές δομές του δήμου
6. Συναισθήματα-Προσδοκίες
7. Από την Μετάβαση στην Αυτονόμηση
8. Δυσκολίες που αντιμετώπισαν
9. Προτάσεις για τη βελτίωση του Προγράμματος

Ακολουθεί σύντομο κοινωνικό ιστορικό για τους συμμετέχοντες στην ποιοτική έρευνα μέσω των οποίων διαμορφώνεται το προφίλ των ωφελουμένων του προγράμματος. Προκειμένου να προστατευτούν τα προσωπικά δεδομένα δεν χρησιμοποιήθηκαν τα πραγματικά τους ονόματα.

Ο Άλφα είναι 65 ετών διαζευγμένος. Γεννήθηκε σε χωριό της Λάρισας. Οι γονείς του ασχολούνταν με αγροτικές εργασίες. Έχει δύο αδέρφια. Ο πατέρας του ήταν αλκοολικός και ασκούσε σωματική και ψυχολογική βία στη μητέρα και στα παιδιά. Ο Άλφα ήταν το

μικρότερο παιδί της οικογένειας. Αποφοίτησε από το δημοτικό σχολείο και δεν συνέχισε στο Γυμνάσιο. Εργαζόταν στο χωριό σε διάφορες εργασίες. Σε πολύ μικρή ηλικία μετοίκησε στη Λάρισα προκειμένου ν' αναζητήσει εργασία. Εργαζόταν σε διάφορες εργασίες ως εργάτης και διέμενε σε ενοικιαζόμενη οικία. Από το γάμο του απέκτησε μία κόρη. Διατηρούσε δική του επιχείρηση. Στα χρόνια της οικονομικής κρίσης η επιχείρηση δεν ήταν βιώσιμη και αναγκάστηκε να την κλείσει αφήνοντας πάρα πολλά χρέη σε εφορία και ασφαλιστικό ταμείο. Από τότε άρχισαν και τα προβλήματά του τόσο με τη σύζυγο όσο και τα προσωπικά (χρήση αλκοόλ και τζόγος). Ο γάμος του διαλύθηκε με διαζύγιο και ο ίδιος βρέθηκε στο δρόμο. Φιλοξενήθηκε σε Δομή αστέγων του Δήμου.

Ο Βήτα είναι σήμερα 45 ετών, άγαμος. Γεννήθηκε στη Λάρισα. Διέμενε με την οικογένειά του σε ενοικιαζόμενη οικία. Τελείωσε την υποχρεωτική εκπαίδευση και δεν συνέχισε το σχολείο. Αντιμετώπιζε πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών ουσιών από μικρή ηλικία. Έφυγε από την πατρική του οικία και ασχολήθηκε με διάφορες εργασίες. Δούλευε κυρίως σε νυχτερινά καταστήματα εστίασης. Συχνά εμπλεκόταν σε κλοπές και διακίνηση παράνομων ουσιών. Προσπάθησε πολλές φορές να θεραπευτεί χωρίς αποτέλεσμα. Καταδικάστηκε και έμεινε στη φυλακή τέσσερα χρόνια. Όταν αποφυλακίστηκε διανυκτέρευε στο δρόμο αφού με την οικογένειά του δεν διατηρούσε καλές σχέσεις. Φιλοξενήθηκε σε Δομή αστέγων του Δήμου.

Ο Γάμα είναι 40 ετών, άγαμος. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Λάρισα με την μητέρα του. Είναι παιδί εκτός γάμου και η μητέρα του αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες καθώς δεν υπήρχε οικογενειακό υποστηρικτικό περιβάλλον. Αποφοίτησε από το Λύκειο και αναζήτησε εργασία. Εργάστηκε για αρκετά χρόνια ως ναυτικός. Τραυματίστηκε σοβαρά σε τροχαίο ατύχημα. Νοσηλεύτηκε αρκετό καιρό. Αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα υγείας, (κινητικά και ψυχολογικά). Επιδοτούνταν από την κοινωνική πρόνοια με αναπηρικό επίδομα για χρονικό διάστημα έξι ετών. Μετά το θάνατο της μητέρας του δεν είχε καθόλου έσοδα καθώς είχε διακοπεί και το αναπηρικό του επίδομα. Τον βοηθούσαν γνωστοί και φίλοι. Έμεινε άστεγος. Ένας φίλος του παραχώρησε τροχόσπιτο όπου διέμενε πριν ενταχθεί στο πρόγραμμα.

Ο Νίκος είναι 54 ετών, έγγαμος. Γεννήθηκε σε χωριό της Λάρισας. Είναι απόφοιτος γυμνασίου. Μετοίκησε στην πόλη, προκειμένου να βρει εργασία. Εργαζόταν ως οικοδόμος. Παντρεύτηκε την Ελένη. Από το γάμο τους γεννήθηκαν δύο παιδιά. Η οικογένεια δεν είχε υποστηρικτικό περιβάλλον, καθώς δεν βρίσκονταν στη ζωή οι γονείς και των δύο συζύγων. Η οικογένεια διέμενε σε ενοικιαζόμενη οικία. Τα προβλήματα ξεκίνησαν όταν και οι δύο γονείς έχασαν την εργασία τους. Αδυνατούσαν να καλύψουν βασικές ανάγκες διαβίωσης. Απευθύνθηκαν στις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου. Η Ελένη εργάστηκε με σύμβαση εργασίας σε υπηρεσία του Δήμου για διάστημα οχτώ μηνών.

Δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στα έξοδα της ενοικιαζόμενης οικίας τους. Φιλοξενήθηκαν σε ξενώνα του Δήμου και στη συνέχεια εντάχθηκαν στο πρόγραμμα.

Η Μαρία είναι 45 ετών διαζευγμένη. Κατάγεται από τη Βουλγαρία. Είναι απόφοιτος υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ήρθε στην Ελλάδα προκειμένου να εργαστεί. Εργαζόταν ως ιδιωτική υπάλληλος σε καταστήματα εστίασης. Από το γάμο της με τον Γιώργο απέκτησε δύο παιδιά. Δεχόταν σωματική και ψυχολογική κακοποίηση από το σύζυγό της. Στην προσπάθειά της να ξεφύγει από την κακοποιητική σχέση ζήτησε τη βοήθεια των κοινωνικών υπηρεσιών. Φιλοξενήθηκε μαζί με τα παιδιά σε ξενώνα του Δήμου και στη συνέχεια εντάχθηκε στο πρόγραμμα.

Η Νατάσα είναι 48 ετών άγαμη. Γεννήθηκε σε χωριό των Τρικάλων. Κατάγεται από αγροτική οικογένεια. Δεν έχει αδέρφια. Είναι απόφοιτη πανεπιστημίου. Διατηρούσε δική της επιχείρηση στη Λάρισα. Η επιχείρηση έκλεισε για οικονομικούς λόγους κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Έχει αρκετές οφειλές σε εφορία και ασφαλιστικά ταμεία. Αδυνατούσε να καλύψει βασικές ανάγκες διαβίωσης και βρέθηκε στο δρόμο. Διανυκτέρευε σε υπόγειο οικοδομής συγγενικού της προσώπου, χωρίς νερό και ηλεκτρικό ρεύμα. Απευθύνθηκε στις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου. Εντάχθηκε στο πρόγραμμα.

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Καταστάσεις όπως η ανεργία και η αστεγία μπορούν να βιώνονται διαφορετικά από κάθε άτομο ανάλογα με τα βιώματα που ήδη υπάρχουν από το παρελθόν ή από τον τρόπο με τον οποίο οδηγήθηκαν στο καθεστώς αυτό. Ορισμένοι άνθρωποι μπορούν να θέσουν ακόμη και την ζωή τους σε κίνδυνο σκεπτόμενοι τις συνέπειες μιας τέτοιας κατάστασης ενώ άλλοι, πιο ψύχραιμα αναζητούν λύσεις στην πράξη μέσω των κοινωνικών δομών στήριξης ή με την βοήθεια συγγενικών προσώπων (Οικονόμου, Δ., Σαπουνάκης, Α., 2002). Για τον λόγο αυτό, έχει σημαντικό ενδιαφέρον να παρατεθούν τα ερευνητικά ερωτήματα ένα προς ένα και να αναλυθούν οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που μας απασχόλησε αφορούσε στο πώς ο ερωτώμενος βίωσε την αστεγία. Είναι σαφές πως και οι πέντε από τους έξι συμμετέχοντες βίωσαν δύσκολα τα χρόνια που υποχρεώθηκαν σε αστεγία. Η έκτη περίπτωση, αφορά σε μια γυναίκα που κατάφερε να μην παραμείνει στο δρόμο καθώς άμεσα υποστηρίχθηκε από τις δομές του Δήμου Λαρισαίων. Η πρώτη περίπτωση του κυρίου «Α» θεωρήθηκε αρκετά δύσκολη καθώς ο ίδιος διέμενε για αρκετά χρόνια στο δρόμο, έχοντας παράλληλα να παλέψει με εξαρτήσεις σε αλκοόλ και χαρτοπαιξία. Ανά διαστήματα ο «Α» διέμενε σε φίλους ή συγγενείς χωρίς

αυτό να είναι κάτι μόνιμο διότι η φιλοξενία ήταν παροδική. Τελικά, οι κοινωνικές δομές προσέφεραν στον άνθρωπο αυτό στέγαση, όπου παρά τις δυσκολίες συγκατοίκησης που αρχικά υπήρχαν, ο συμβιβασμός ήταν μονόδρομος.

Τα ίδια συναισθήματα φόβου και άγχους με τον «Α» αντιμετώπιζε και ο «Β» ο οποίος διέμενε για καιρό σε εγκαταλελειμμένα κτίρια μαζί με άλλα άτομα που ήταν άστεγοι. Και ο «Β» έπρεπε να ξεπεράσει το πρόβλημα του εθισμού στις ναρκωτικές ουσίες. Όπως και στην πρώτη περίπτωση, έτσι και στην περίπτωση του «Β» η χρήση ουσιών έπαιξε καταλυτικό ρόλο στο να αποδιωχτούν τα άτομα από την οικεία τους και την οικογένεια. Σε τέτοια περιστατικά, η απουσία φίλων, οικογένειας, στήριξης ψυχικής και οικονομικής είναι σχεδόν αδύνατο να συμβούν. Το άγχος και η απογοήτευση είναι δεδομένα συναισθήματα που περιγράφουν οι άνθρωποι αυτοί.

Η περίπτωση αστεγίας του «Γ» δεν επήλθε ως αποτέλεσμα καταχρήσεων και διωγμού από την οικεία, αλλά ως απότοκο της ανεργίας που κλονίζει την σύγχρονη κοινωνία. Το γεγονός της απώλειας ενός αγαπημένου προσώπου του «Γ» και η ταυτόχρονη απόλυσή του από την εργασία, οδήγησε τον «Γ» στην αστεγία, καθώς δεν μπορούσε να παραμείνει άνευ οικονομικών πόρων στην κατοικία όπου συμβιούσε με την εκλιπούσα μητέρα του ως τότε. Έτσι, αναγκάστηκε να φιλοξενηθεί σε τροχόσπιτο που του παραχωρήθηκε από έναν φίλο του, και να έχει οικονομικούς πόρους μέσω κρατικών επιδομάτων και κοινωνικών δομών του Δήμου Λαρισαίων απ' όπου τροφοδοτούνταν με είδη πρώτης ανάγκης και ενδύματα.

Υπό το καθεστώς της ανεργίας βρέθηκε και η «Μ» η οποία λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων και εργασίας έμεινε άστεγη με δύο παιδιά. Ωστόσο, κατάφερε άμεσα να λάβει βοήθεια από το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία», κατάφερε να αντιμετωπίσει με τον τρόπο αυτό την αστεγία και την έκθεση των παιδιών της σε πλήθος κινδύνων.

Από την άλλη πλευρά η «Ν» η οποία επίσης αντιμετώπισε την ανεργία, ερχόμενη αντιμέτωπη και αυτή με τον φόβο και την ανασφάλεια. Ωστόσο κατάφερε να μην μείνει και εκείνη στο δρόμο όπως και η «Μ». Πλέον, λαμβάνει κοινωνικό επίδομα ΚΕΑ, και παρά την ένταξή της στο πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία» ακόμη και σήμερα λόγω των άσχημων οικονομικών και εργασιακών συγκυριών στη χώρα μας αδυνατεί να βρει εργασία. Θεωρεί πια τους εργαζομένους στο πρόγραμμα την οικογένεια που στερείται. Η ίδια υποστηρίζει πως η εργασία θα ήταν βασική προϋπόθεση για την εξέλιξη στη ζωή και όχι η παροχή επιδομάτων που πρόσκαιρα καλύπτουν μόνο βασικές ανάγκες.

Ο Νίκος ο οποίος επίσης δέχτηκε να λάβει μέρος στην έρευνα, αναφέρει πως τα προβλήματα ξεκίνησαν για εκείνον και την οικογένειά του όταν έχασε την δουλειά του. Τα λόγια με τα οποία περιγράφει την κατάσταση που αντιμετώπισε τότε αποτυπώνουν τα συναισθήματα άγχους, απόγνωσης και ανασφάλειας που βίωσαν ως οικογένεια. Όταν μάλιστα υπάρχουν μικρά παιδιά, τότε το φορτίο γίνεται εξαιρετικά βαρύ για τους γονείς που αισθάνονται λίγοι μπροστά τις επιτακτικές ανάγκες διαβίωσης των ανηλίκων. Ο ίδιος αναφέρει: “Έφτασα στο σημείο να φοβάμαι πως οι κοινωνικές υπηρεσίες θα απομάκρυναν τα ανήλικα παιδιά μου από το σπίτι και θα τα πήγαιναν σε ιδρύματα γιατί δεν μπορούσαμε να παρέχουμε τα κατάλληλα εφόδια ώστε να μεγαλώνουν σωστά με ηρεμία, να μην τους λείπουν πράγματα και να είναι συγκεντρωμένα στα μαθήματά τους”. Είναι σαφές πως οι επιπτώσεις υπήρξαν σημαντικές ακόμη και για την πρόοδο των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία με δεδομένο πως οι άνεργοι γονείς δεν θα κατάφερναν να καλύψουν τις φροντιστηριακές ανάγκες για την επιτυχή εξελικτική εκπαιδευτική διαδικασία και την μετουσίωση των εμπειριών των ανηλίκων σε πάγια γνώση. Ωστόσο, όπως ο Νίκος αναφέρει, οι κοινωνικές υπηρεσίες δείχνοντας το ανθρώπινο πρόσωπό τους στήριξαν εν τέλει την οικογένεια αυτή μέσω του προγράμματος «Στέγαση και Εργασία» με το οποίο η οικογένεια κατάφερε να βοηθηθεί. Τα ανήλικα με την βοήθεια των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου Λαρισαίων κατάφεραν να ενταχθούν σε φροντιστήρια με δωρεάν μαθήματα τόσο για τα μαθήματα του σχολείου, όσο και για τα μαθήματα που αφορούσαν στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Μέσω του προγράμματος, ο Νίκος κατάφερε να βρει εργασία στον ιδιωτικό τομέα, καλύπτοντας βασικές ανάγκες της οικογένειάς του νιώθοντας ικανός να παραμείνει στην οικεία του με επιδοτούμενο ενοίκιο, έλαβε τόσο ο ίδιος όσο και η οικογένειά του ψυχολογική υποστήριξη με σκοπό να ξεπεραστούν τα όποια προβλήματα προκάλεσε το καθεστώς της ανεργίας που βίωσε όλη η οικογένεια και πλέον θεωρεί πως μπορεί να κοιτά με όνειρα το μέλλον του, αφού ακόμη και τα παιδιά του κατάφεραν να εισαχθούν στο πανεπιστήμιο. Το παραπάνω περιστατικό σκιαγραφεί την αγωνία των ατόμων που χάνουν την εργασία τους, τις ψυχολογικές μεταπτώσεις αυτής της νέας συνθήκης, τους κινδύνους που ελλοχεύουν για τον οικογενειακό θεσμό αλλά και την επιρροή στην σωματική υγεία και την παραμέληση αυτής.

Σε όλες τις περιπτώσεις οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν την σπουδαιότητα του προγράμματος που μελετάμε και πως μέσω αυτού κατάφεραν να νιώσουν μερική αυτοπεποίθηση και εξέλιξη στη ζωή τους. Και οι έξι συμμετέχοντες τονίζουν πως μέσω του προγράμματος κατάφεραν να έχουν στέγη που είναι ζωτικής σημασίας για κάθε ανθρώπινο, ένδυση και υπόδηση, ακόμη και τροφή μέσω των δομών του Δήμου, όπως το κοινωνικό παντοπωλείο. Περιπτώσεις όπως του «Α» όπου οι εξαρτήσεις αποτελούσαν σκόπελο στην εξελικτική πορεία του ατόμου, ιατροί και εργαζόμενοι στις δομές συνέδραμαν υποστηρικτικά

στο να ξεπεραστούν οι εξαρτήσεις και να μεταβεί το άτομο σε μια λειτουργική κοινωνικά και εργασιακά κατάσταση.

Με τον τρόπο αυτό, τα άτομα αποκτούν αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους αποδεικνύοντας πως παραμένουν χρήσιμα και μπορούν να προσφέρουν έργο στην κοινωνία της οποίας μέχρι πρότινος θεωρούνταν περιθώριο. Μια τέτοια εξελικτική πορεία αφήνει περιθώρια στα άτομα να αναπτύξουν νέες κοινωνικές επαφές, όπως έγινε και στις περιπτώσεις «Α» και «Β», να νιώσουν ότι ανήκουν σε μια ομάδα και να έλθουν ξανά σε δικτύωση με την οικογένεια, που συνήθως όπως επιβεβαιώνουν και τα περιστατικά, έχει χαθεί. Έτσι άλλωστε συνέβη και στην περίπτωση του «Α» ο οποίος μετά την απεξάρτησή του και την εμφανή ανάκαμψη που παρουσίασε, κατάφερε να έλθει σε επικοινωνία με τα παιδιά του, τα εγγόνια του αλλά όχι και με την πρώην σύζυγό του.

Είναι σαφές πως τέτοιου είδους προγράμματα και η παροχή στήριξης μέσω των κοινωνικών δομών μπορούν να δώσουν ευκαιρίες για την έναρξη μιας νέας ζωής αρκεί τα άτομα να το θελήσουν. Ωστόσο, τα κοινωνικά προβλήματα παραμένουν με άτομα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα όπως η «Ν» να αναζητούν απεγνωσμένα εργασία διότι θεωρούν πως τα επιδόματα και η κοινωνική στήριξη από μόνη της δεν είναι η λύση για μια ζωή με σωστές βάσεις.

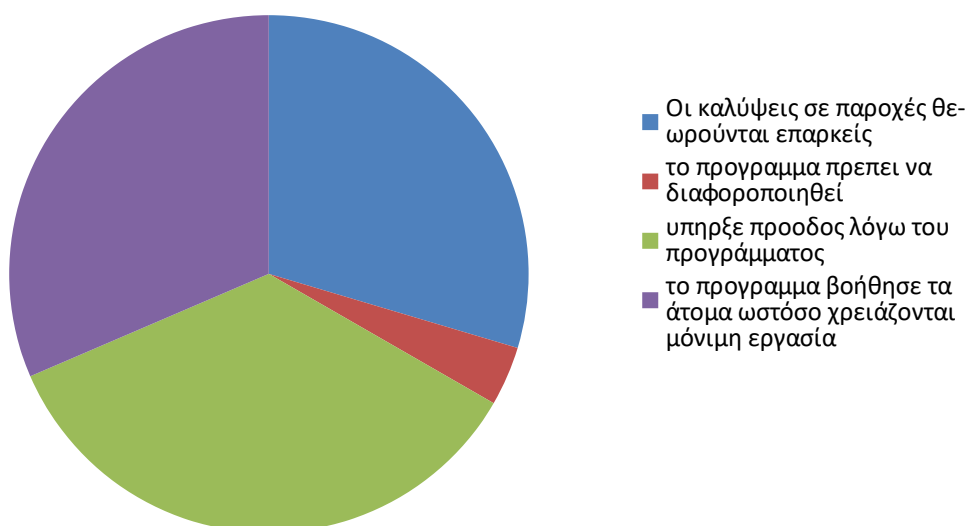
Η επανένταξη των ατόμων στην κοινωνία είναι ζωτικής σημασίας και το εν λόγω πρόγραμμα έχει ως σκοπό την στήριξη των ατόμων που βρίσκονται σε δύσκολη θέση, βιώνουν την αστεγία και την ανεργία. Οι συμμετέχοντες στο ερωτηματολόγιο τόνισαν πως το πρόγραμμα είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την εξέλιξή τους και πως οι ίδιοι έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στη ζωή τους. Στην περίπτωση του «Α» το πρόγραμμα κάλυψε όλες τις ανάγκες ακόμη και για οικοσκευή ή για την κάλυψη του ενοικίου. Το πρόγραμμα αντιμετωπίζει ολιστικά τις ανάγκες των αστεγών όπως αναφέρει η «Ν». Όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν πως δεν έχουν να προτείνουν σημαντικές αλλαγές που να αφορούν το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία».

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως όπως δήλωσαν αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένου και του «Β», αν και εν γένει είναι ικανοποιημένοι από το πρόγραμμα που εφαρμόζει η κοινωνική μέριμνα, ωστόσο ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι προκαταλήψεις κρατούν καλά, πολύ περισσότερο στις μέρες που διανύουμε όπου οι εμπιστοσύνη στο συνάνθρωπο έχει δοκιμαστεί αρκετά. Ο τελευταίος αναφέρει χαρακτηριστικά πως σε ότι αφορά το πρόγραμμα: “ Θα προτιμούσα οι υπεύθυνοι υπάλληλοι-κοινωνικοί λειτουργοί για το πρόγραμμα να βρίσκουν τις ενοικιαζόμενες οικίες και να συμφωνούν εκείνοι με τους ιδιοκτήτες το μίσθωμα το οποίο θα πληρώνεται κάθε μήνα, όπως

και οι λογαριασμοί ρεύματος, νερού και θέρμανσης από την πρόνοια του Δήμου. Με τον τρόπο αυτό και οι ιδιοκτήτες των κατοικιών και εμείς οι άστεγοι θα αισθανόμασταν περισσότερη σιγουριά”.Κατ’ αυτόν τον τρόπο όπως αναφέρθηκε και από άλλους ωφελούμενους θα μειώνονταν οι προκαταλήψεις κατά των αστέγων και θα μετριαζόταν ο κοινωνικός αποκλεισμός που η διαδικασία αυτή μπορεί να επιφέρει.

Ακολουθούν με την μορφή γραφήματος τα λεγόμενα των συνεντευξιζόμενων. Θα πρέπει να τονιστεί πως οι διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται στο γράφημα και αφορούν το πρόγραμμα σχετίζονται με το γεγονός πως τα άτομα αναζητούν δική τους εργασία και όχι μόνο οικονομική ενίσχυση με τη μορφή επιδομάτων μέσω του προγράμματος.

Στήλη1

4. 3 Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ο όρος ανεργία υποδηλώνει την αδυναμία εύρεσης αμειβόμενης εργασίας από άτομα που είναι ικανά να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, εργασία ανάλογη με τα προσόντα και τις δυνατότητες του ατόμου. Οι αιτίες που μπορούν να επιφέρουν την ανεργία μπορούν να ποικίλλουν και βασίζονται στην οικονομική κρίση, στον κορεσμό των θέσεων εργασίας, η διατήρηση της ανεργίας ως μοχλός πίεσης των εργαζομένων σε μειωμένες απολαβές, το κλείσιμο των μικρών επιχειρήσεων κ.α. (IOBE, 2008)

Είναι γεγονός πως τα τελευταία χρόνια η οικονομία και η εργασιακή αποκατάσταση των ατόμων έχουν κλονιστεί, ίσως και ανεπανόρθωτα για ορισμένους τομείς. Η επαγγελματική αποκατάσταση, για τον πληθυσμό μιας χώρας είναι κινητήριος δύναμη όχι μόνο προσφοράς την κοινωνία, αλλά παράλληλα προαγωγής της ψυχικής και σωματικής ευφορίας. Το άτομο μέσω της αγοράς εργασίας καταφέρνει να αποκτήσει δικτύωση, απολαμβάνει κοινωνική και εργασιακή ένταξη, ενώ παράλληλα καταφέρνει να παραμένει αυτόνομο τόσο οικονομικά όσο σε ότι αφορά την απόκτηση αγαθών.

Έχει παρατηρηθεί πως η έλλειψη εργασίας μπορεί να ισοδυναμεί με πένθος για πολλούς ανθρώπους οι οποίοι κατακλύζονται από το συναισθήματα άγχους, στεναχώριας, στέρησης αγαθών και απόγνωση μπροστά σε ένα αβέβαιο μέλλον. Σε άμεσο χρονικό διάστημα από την πρώτη μέρα ανεργίας, το άτομο μπορεί να αντιμετωπίζει ελλείψεις σε βασικά για την διαβίωση αγαθά όπως το φαγητό, το νερό, κατάλληλες συνθήκες υγιεινής, ο ρουχισμός ή ακόμη και η στέγη. Στη σημερινή δε εποχή, όπου τα πράγματα παρουσιάζονται δυσοίωνα, οι ιδιοκτήτες κατοικιών δύσκολα μπορούν να παραβλέψουν την έλλειψη εργασίας των ενοικιαστών τους φοβούμενοι τα χρέη που μπορούν να δημιουργηθούν. Έτσι, σε σύντομο χρόνο συνήθως, οι άνθρωποι οι οποίοι μένουν δίχως δουλειά, καλούνται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους ερχόμενοι αντιμέτωποι με την αστεγία.

Είναι λοιπόν εύκολο να γίνει αντιληπτό πως η έλλειψη εργασίας μπορεί να αποβεί μοιραία για το μέλλον των ατόμων, ακόμη και ολόκληρων οικογενειών. Το αδυσώπητο φάσμα της ανεργίας μπορεί να υποχρεώσει τα άτομα στο να μην λαμβάνουν επιπλέον μόρφωση, η εμπιστοσύνη προς το κράτος δικαίου κλονίζεται την ίδια στιγμή που οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες κερδίζουν έδαφος εμποδίζοντας την υγιή ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου. (Πασχαλούδης, Δ., Ζαφειρόπουλος, Κ. 2002)

Οι μεταναστευτικές τάσεις διευρύνονται, η υπογεννητικότητα και η ανισόρροπη ανάπτυξη της κοινωνίας κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος. Μέσα από τις συνεντεύξεις που αποσπάστηκαν για την παρούσα εργασία, τα συναισθήματα που περιγράφηκαν ανωτέρω βρίσκουν τόπο και επιβεβαιώνονται μέσα από τις απόψεις των πρώην αστέγων από τους οποίους ελήφθησαν οι συνεντεύξεις. Οι άνθρωποι αυτοί βρήκαν καταφύγιο μετά από πολλές δοκιμασίες στη δομή του Ξενώνα Αστεγών του Δήμου Λαρισαίων που έχει ιδρυθεί εδώ και κάποια χρόνια υποστηρίζοντας περιπτώσεις ατόμων που αντιμετωπίζουν την ανεργία και την αστεγία (Παπαλιού, Ο., 2010)

4.4 Η ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΣΤΕΓΩΝ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Το κάθε άτομο με την γέννησή του φέρει ορισμένα αδιαμφισβήτητα δικαιώματα τα οποία είναι ίδια για όλα τα άτομα, ανεξαρτήτου φύλου και φυλής ή εθνικότητας. Αυτό άλλωστε ορίζει και η αρχή του Συντάγματος των ανεπτυγμένων χωρών, μια από τις οποίες είναι και η χώρα μας. Σε ότι αφορά την παρούσα εργασία η οποία μελετά την αστεγία, οφείλουμε να τονίζουμε πως τόσο οι άνθρωποι οι οποίοι διαβιούν στο δρόμο, όσο και αυτοί οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα και είναι ωφελούμενοι του Ξενώνα του Δήμου Λαρισαίων, έχουν ένα κοινό παρονομαστή για να πορεύονται (Οικονόμου. Δ., Σαπουνάκης, Α., 2002). Όλοι ανεξαιρέτως ήρθαν αντιμέτωποι με σκληρά συναισθήματα άγχους, στεναχώριας και έλλειψης βασικών για την διαβίωση αγαθών. Σε αυτές τις συνθήκες, η ιδιωτικότητα θεωρείται όρος απαγορευτικός για τα εν λόγω άτομα με δεδομένο πως για τους αστεγούς η έννοια του προσωπικού χώρου, χρόνου, απομόνωσης είναι δικαιώματα που παύουν να υπάρχουν εφόσον δεν υφίσταται πρωτίστως η οικεία όπου το άτομο μπορεί να έχει τον δικό του χώρο, την οικογενειακή του εστία, όπου θα μπορεί κατά το δοκούν να λειτουργεί. Όσοι συμμετείχαν στο δείγμα, άπαντες απάντησαν πως η έλλειψη ιδιωτικότητας και προσωπικού χώρου και χρόνου ήταν ένας σκόπελος που έπρεπε να ξεπεραστεί προκειμένου να μπορέσουν να συγκατοικήσουν με άλλους αστεγούς στην Δομή Φιλοξενίας του Δήμου Λαρισαίων.

Αρκετοί αναφέρουν πως όσο διαβιούσαν στο δρόμο, εκτός από τον φόβο και την αβεβαιότητα, την μοναξιά και το αίσθημα της απομόνωσης από την οικογενειακή τους εστία, έπεσαν θύματα ξυλοδαρμού, κλοπών και άλλων μορφών βίας. Η ατομική υγιεινή δεν είναι πλέον θέσφατη εξαιτίας της έλλειψης του προσωπικού χώρου και των ανέσεων που αυτό μπορεί να συμπεριλαμβάνει. Έτσι το άτομο παύει να αυτοεκτιμάται, χάνει την ψυχική του ισορροπία και το κουράγιο για εξέλιξη (Οικονόμου. Δ., Σαπουνάκης, Α., 2002)

Αν μάλιστα τα άτομα θεωρούνται εξαρτημένα από ουσίες όπως τα ναρκωτικά ή το αλκοόλ, τότε το πρόβλημα γίνεται δυσεπίλυτο και οι άστεγοι θα πρέπει να κάνουν σημαντικές υποχωρήσεις ακολουθώντας τους ισχύοντες κανονισμούς της Δομής όπου φιλοξενούνται. Σε περίπτωση που τα άτομα είναι εξαρτημένα, τότε μέσα στις επιτακτικές ανάγκες των ατόμων αυτών είναι και η εύρεση της ουσίας από την οποία εξαρτώνται ώστε να παραμένουν λειτουργικοί. Μια τέτοια συνθήκη, μπορεί να διαταράξει την ομαλή λειτουργία της Δομής, με δεδομένο ότι ο έλεγχος μπορεί να χαθεί πιο εύκολα παραβιάζοντας τα δικαιώματα στην ιδιωτικότητα, στον προσωπικό χρόνο και τον χώρο των συγκατοίκων στη Δομή Φιλοξενίας (Οικονόμου. Δ., Σαπουνάκης, Α., 2002).

Είναι λοιπόν κατανοητό, πως οι κανονισμοί λειτουργίας θα πρέπει σε τέτοιας μορφής Δομές Φιλοξενίας να τηρούνται ευλαβικά ώστε τα άτομα να μπορούν να αποκτήσουν μια κάποια μορφή ιδιωτικότητας, να χαίρουν όλοι ίσων και όμοιων δικαιωμάτων, παρέχοντας την ευκαιρία να υπάρξει χρόνος για σκέψη και αναθεώρηση της ζωής και των αξιών της. Όπως άλλωστε αναφέρεται και στις συνεντεύξεις, κατά την παραμονή τους στον Ξενώνα οι συμμετέχοντες δέχτηκαν τη βοήθεια ειδικών και του εξειδικευμένου προσωπικού, ώστε κατάφεραν να ξεπεράσουν και με την δική τους θέληση πολλές επιβλαβείς για την υγεία συνθήκες που συχνά τους απομάκρυναν από το οικογενειακό τους περιβάλλον το οποίο μεγάλη μερίδα των συμμετεχόντων λαχταρούσε να αποκτήσει πίσω(Παπαλιού, Ο., 2010).

Ο “Α” αναφέρει : *“Όταν πήγα στον ξενώνα αστέγων ένιωσα καλά γιατί αντιμετώπιζα σοβαρό πρόβλημα υγείας και εκεί θα μπορούσα να έχω φροντίδα. Από την άλλη όμως μεριά μου φάνηκε δύσκολο να ζω με άλλους ανθρώπους και να ακολουθώ κανόνες. Δεν ήξερα να φροντίζω το χώρο, το έμαθα σιγά σιγά. Έμαθα επίσης πως είναι να ζω με άλλους, οι οποίοι μου ήταν άγνωστοι και πως για να είμαστε καλά έπρεπε ο καθένας να σέβεται τον άλλο και να ακολουθούμε τις οδηγίες του προσωπικού”*.

Ο “Β” αναφέρει : *“Δεν δυσκολεύτηκα στα καθημερινά πρακτικά πράγματα στον ξενώνα γιατί είχα συνηθίσει από τη φυλακή. Ήθελα όμως να κοιμάμαι μόνος μου σε ένα δωμάτιο και όχι με άλλον. Αυτά όμως πέρασαν και όλα καλά πήγαν. Τώρα αυτό που μου λείπει είναι η οικογένειά μου. Την ημέρα που είδα τυχαία τον αδελφό μου στο δρόμο και δεν μου μίλησε ένιωσα πολύ άσχημα. Ήθελα να τον αγκαλιάσω, μου λείπει και αυτός και η μητέρα μου, να τους πω πόσο άλλαξα δεν είμαι όπως πριν, δεν έχω σχέση με παρανομίες και δεν θα ντρέπονται πλέον για μένα”*.

4.5 ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΣΤΕΓΩΝ

Ο ΝΙΚΟΣ έμεινε άνεργος. Από τότε ξεκίνησαν τα οικονομικά προβλήματα της οικογένειας. Η γυναίκα του δεν εργαζόταν και η οικογένεια με τα δύο ανήλικα παιδιά διέμενε σε ενοικιαζόμενη οικία. Χαρακτηριστικά αναφέρει : *“Μετά την απόλυσή μου από την εργασία μου δεν είχαμε χρήματα και δεν μπορούσα να ανταποκριθώ στα έξοδα της κατοικίας και της διαβίωσής μας. Ψάχναμε απεγνωσμένα εργασία και εγώ και η σύζυγός μου, χωρίς αποτέλεσμα. Ο ιδιοκτήτης της κατοικίας που νοικιάζαμε μας έκανε έξωση, μετά από ένα εξάμηνο απλήρωτων ενοικίων. Ένιωθα φόβο για το μέλλον, ανασφάλεια και απογοήτευση. Ένιωθα υπεύθυνος για την δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η οικογένειά μου. Ένιωθα ανίκανος να ανταποκριθώ στον γονεϊκό μου ρόλο. Σκεφτόμουνα ότι αν δεν τα καταφέρω να βρω εργασία ότι δεν θα μπορούσα να αγοράσω ούτε τα απαραίτητα τρόφιμα για τα παιδιά μου. Δεν ήθελα να ζητήσω βοήθεια από τις κοινωνικές υπηρεσίες γιατί σκεφτόμουνα*

ότι μπορεί οι κοινωνικοί λειτουργοί να προτείνουν την απομάκρυνση των παιδιών μου από το σπίτι και την τοποθέτησή τους σε κάποιο ίδρυμα παιδικής προστασίας για το λόγο ότι ήμουν ανίκανος γονέας αφού δεν μπορούσα να εξασφαλίσω τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Νόμιζα ότι όλος ο κόσμος με εγκατέλειψε. Δεν είχα οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο θα μπορούσε να με βοηθήσει, ούτε εγώ ούτε η γυναίκα μου. Αυτό όμως που με ενοχλούσε πάρα πολύ ήταν ότι οι γνωστοί και οι φίλοι μου δεν μου συμπαραστάθηκαν σ' εκείνο τον δύσκολο καιρό. Κανένας δεν με βοήθησε να βρω εργασία παρά τις υποσχέσεις κάποιων που είχαν τη δυνατότητα να το κάνουν.

Ζήτησα τελικά βοήθεια από την κοινωνική υπηρεσία του Δήμου. Δεν είχα άλλη επιλογή. Ευτυχώς σε όλη αυτή την περιπέτεια είχα την σύζυγό μου που είναι αισιόδοξος άνθρωπος και αυτό μου έδινε δύναμη. Πήρα πολύ μεγάλη βοήθεια και υποστήριξη από τις κοινωνικές δομές του δήμου. Πέρα από την κάλυψη βασικών υλικών αγαθών, λάβαμε ψυχολογική υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες όπως δωρεάν φροντιστηριακά μαθήματα για τα παιδιά μου, τόσο για τα μαθήματα του σχολείου όσο και για την εκμάθηση ξένης γλώσσας. Το πιο σημαντικό όμως για εμάς είναι ότι ενταχθήκαμε στο Πρόγραμμα Στέγαση και Εργασία. Επιδοτηθήκαμε για το ενοίκιο της κατοικίας μας και βρήκα εργασία στον ιδιωτικό τομέα σε επιδοτούμενη θέση από το Πρόγραμμα. Αυτό ήταν το πιο σημαντικότερο από όλα. Η εργασία για μένα είναι το παν. Η πρότασή μου είναι να υπάρχουν περισσότερες θέσεις εργασίας επιδοτούμενες και να μπορούν να μπουν σε αυτές όλοι οι ωφελούμενοι των κοινωνικών προγραμμάτων που είναι ικανοί να εργαστούν. Το ιδανικό θα ήταν να βρεθεί εργασία και για την σύζυγό μου. Ωστόσο και έτσι είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένος. Δοξάζω το θεό κάθε μέρα που άλλαξε η κατάσταση της οικογένειά μου. Ήδη εργάζομαι 18 μήνες τώρα και ο εργοδότης μου ανανέωσε τη σύμβαση. Τα παιδιά μου είναι πλέον φοιτητές στο πανεπιστήμιο. Η ψυχολογική μου κατάσταση είναι πολύ καλή και ζω σαν κανονικός άνθρωπος με ηρεμία και όνειρα για το μέλλον”.

Ο Βήτα αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες κατά τη διάρκεια παραμονής του στο δρόμο. Διέμενε σε εγκαταλελειμμένη οικία στην οποία έβρισκαν καταφύγιο και άλλοι άνθρωποι, οι οποίοι δεν είχαν στέγη. Αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Ένωθε άσχημα συναισθήματα θλίψη, απόγνωση, απογοήτευση. Για κάποια χρονικά διαστήματα βρισκόταν στη φυλακή. Η μόνη του σκέψη ήταν πως θα εξασφαλίσει χρήματα, προκειμένου να προμηθευτεί τη δόση του. Δεν μπορούσε πια να εργαστεί και δεν είχε οικογενειακό υποστηρικτικό περιβάλλον. Η οικογένειά του τον έδιωξε από το σπίτι, εξαιτίας της χρήσης ουσιών. Ένωθε φόβο και ανασφάλεια και συχνά εμπλέκονταν σε καυγάδες. Δεν είχε προσωπική ζωή, παρά μόνο φίλους που ήταν στην ίδια κατάσταση με τον ίδιο-χρήστες ναρκωτικών ουσιών. Δεν υπήρχαν κοινωνικές δομές για υποστήριξη. Βρήκε καταφύγιο στην εκκλησία, όπου πήγαινε μία φορά την εβδομάδα και έκανε μάνιο και φορούσε καθαρά

ρούχα. Την τελευταία φορά που αποφυλακίσθηκε ενημερώθηκε από το Σύλλογο Υποστήριξης Αποφυλακισμένων ότι υπάρχει πλέον Δομή που μπορεί να φιλοξενήσει άστεγους στο Δήμο Λαρισαίων. Φιλοξενήθηκε στη Δομή και υποστηρίχθηκε από όλες τις κοινωνικές δομές του δήμου : κοινωνικό παντοπωλείο, φαρμακείο, συσσίτιο ιατρείο, οδοντιατρείο. Ωστόσο παρακολουθούσε πρόγραμμα απεξάρτησης από τα ναρκωτικά. Ένωσε μεγάλη ασφάλεια και αποδοχή. Ένωθε για πρώτη φορά στη ζωή του ότι μπορεί να έχει στόχους και να κάνει όνειρα. Για τον Βήτα η ένταξη στο πρόγραμμα ήταν ότι καλύτερο θα μπορούσε να του συμβεί. Κάλυψε όλες τις βιοτικές του ανάγκες και δέχτηκε υποστήριξη από το προσωπικό που τον βοήθησε στην επανένταξή του. Ο ΒΗΤΑ χαρακτηριστικά αναφέρει :

“Κατά τη διάρκεια της παραμονής μου στο δρόμο ένιωθα φόβο και ανασφάλεια. Αντιμετώπιζα πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Δεν σκεφτόμουν τίποτα άλλο παρά μόνο πως θα εξασφαλίσω τη δόση μου. Το μυαλό μου ένιωθα ότι είναι κενό-άδειο και η μόνη σκέψη είναι τα ναρκωτικά. Δεν υπήρχε επιστροφή. Ήταν μονόδρομος. Κοιμόμουν και ξυπνούσα μόνο για να πάω να συναντήσω τους ανθρώπους που θα μου εξασφάλιζαν τη δόση. Φοβόμουν για τη ζωή μου. Κάποια νύχτα στο σιδηροδρομικό Σταθμό κάποιιοι με χτύπησαν πολύ άσχημα. Μου πήραν το κινητό μου τηλέφωνο και τα χρήματα που είχα. Δεν με ένοιαζε το φαγητό. Μου έδιναν κάποιοι από καταστήματα φαγητού. Η μεγάλη μου δυσκολία ήταν η ατομική υγιεινή. Κατέφυγα στην εκκλησία. Εκεί υπήρχε κάποια δυνατότητα να κάνω μπάνιο μία φορά την εβδομάδα. Ακόμη δεν υπήρχε ο Ξενώνας αστέγων του Δήμου. Αλλά και αν υπήρχε δεν θα μπορούσα να φιλοξενηθώ διότι μου ήταν αδύνατον να ακολουθήσω το πρόγραμμα και τον κανονισμό λειτουργίας”. Μιλάει πολύ για την οικογένειά του : “Στο πατρικό μου σπίτι διέμενε η μητέρα μου τα δύο αδέρφια μου και εγώ. Έκαναν πολλές προσπάθειες για να θεραπευτώ χωρίς όμως αποτέλεσμα. Έμπλεξα με παρέες και κάναμε ληστείες για να εξασφαλίσουμε τη δόση μας. Μπαινόβγαινα στη φυλακή. Τότε η μητέρα μου με έδιωξε από το σπίτι. Ακόμη δεν μιλάμε με κανέναν. Η οικογένειά μου δεν γνωρίζει ότι έγινα άλλος άνθρωπος. Συνάντησα μία μέρα τον αδελφό μου στο δρόμο. Δεν μου μίλησε. Γύρισε το κεφάλι και έκανε ότι δεν με είδε. Τους έχω επιθυμήσει. Με πονάει που δεν μπορώ να τους δω”. Αναφέρεται στο προσωπικό των κοινωνικών δομών του Δήμου : “Πήρα πολύ μεγάλη αποδοχή και υποστήριξη από το προσωπικό του Δήμου. Αισθάνομαι ότι είναι η οικογένεια και οι φίλοι μου που μου λείπουν”.

Ο ΑΛΦΑ έζησε περίπου δέκα χρόνια στο δρόμο. Αναφέρει: *“Δεν είχα σταθερή οικία. Κάποια χρονικά διαστήματα φιλοξενήθηκα σε φίλους και γνωστούς. Πέρασα πολύ δύσκολα. Είχα εξάρτηση από αλκοόλ και τζόγο. Η δουλειά δεν πήγαινε καλά. Με τη γυναίκα μου είχαμε προβλήματα και ο γάμος μου διαλύθηκε με διαζύγιο. Έτσι βρέθηκα στο δρόμο. Φιλοξενήθηκα σε μία φίλη. Ένωθα απογοήτευση, απόγνωση, φόβο, ανασφάλεια. Έκανα προσπάθειες να ξεφύγω αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Τα αδέρφια μου δεν ήθελαν να με δουν. Ένωθα απογοήτευση*

από τους ανθρώπους, οι οποίοι υπόσχονταν ότι θα με βοηθήσουν αλλά ποτέ δεν τηρούσαν την υπόσχεσή τους. Δεν υπήρχαν κοινωνικές δομές και ξενώνες για να φιλοξενηθώ. Η συμβίωση με άλλα άτομα με δυσκόλεψε πολύ στην αρχή. Δεν μπορούσα να είμαι με άλλους ανθρώπους και να κοιμάμαι στο ίδιο δωμάτιο με άλλους. Δεν υπήρχε ιδιωτικότητα. Σιγά-σιγά συμβιβάστηκα. Η δομή υποστήριξης αστέγων ήταν μεγάλη βοήθεια για μένα. Κάλυψε τις βασικές μου ανάγκες ύπνο, φαγητό, ένδυση, υπόδηση. Το προσωπικό του Δήμου με υποστήριζε πάρα πολύ. Ένιωθα ότι είναι η οικογένειά μου. Οι περιορισμοί της Δομής με βοήθησαν να ακολουθώ τις οδηγίες του γιατρού και να κόψω το αλκοόλ. Ένιωθα σιγουριά και δύναμη. Επίσης ένιωθα εμπιστοσύνη στον εαυτό μου και αυξήθηκε η αυτοπεποίθησή μου, ιδιαίτερα όταν μου ανατέθηκε μία εργασία στη δομή, ως ανταπόδοση για τη φιλοξενία. Το πρόγραμμα κάλυψε όλες τις ανάγκες διαβίωσης. Ήταν πολύ σημαντικό για μένα η κάλυψη του ενοικίου, η οικοσκευή και η κάλυξη των λογαριασμών κοινής οφέλειας. Ένιωσα άνετος, ελεύθερος και αποδοχή από το κοινωνικό σύνολο. Η σχέση με την οικογένειά μου αποκαταστάθηκε. Πήρα πολύ υποστήριξη από το προσωπικό του Δήμου. Αυτό που με δυσκόλεψε και θα ήθελα να γίνει στο επόμενο πρόγραμμα είναι η εξεύρεση της κατοικίας. Υπάρχει μεγάλη προκατάληψη στην κοινότητα για τους άστεγους και πολλοί ιδιοκτήτες κατοικιών δεν διέθεταν τις οικίες για ενοικίαση σε άστεγους μέσω προγράμματος της Πρόνοιας. Θα πρότεινα η εξεύρεση κατοικίας να γίνεται αποκλειστικά και μόνο από την υπηρεσία του Δήμου. Κατά τα άλλα το πρόγραμμα για μένα ήταν ότι καλύτερο θα μπορούσε να μου συμβεί».

Ο «Γ» αναφέρει τις δυσκολίες του κατά την παραμονή του στο δρόμο αλλά περισσότερο αναφέρετε στην απώλεια της μητέρας του : «Όταν πέθανε η μητέρα μου ένιωσα ότι θα πεθάνω και εγώ. Ήθελα να κοιμηθώ και να μην ξυπνήσω. Δεν είχα χρήματα ούτε για φαγητό. Καλά για τα υπόλοιπα ούτε λόγος. Ευτυχώς που υπάρχουν και οι υπηρεσίες που στηρίζουν ανθρώπους σαν εμένα. Και ευτυχώς και κάποιος καλός φίλος που με βοήθησε. Φοβήθηκα πολύ για το αύριο, για το μέλλον. Αν κάποιος δεν το περάσει δεν μπορεί να το καταλάβει. Το καλύτερο βέβαια για μένα ήταν όταν μπήκα σε δικό μου σπίτι μετά από πολύ καιρό. Είχα ότι χρειαζόμουν φαγητό, ρούχα, τα απαραίτητα έπιπλα και ανθρώπους που μπορούσα να μιλήσω και να εμπιστευτώ. Τώρα νιώθω πολύ καλά και δυνατός να εργαστώ, αν βρεθεί κάτι. Προσφέρω εθελοντική εργασία σε κάποιο πρόγραμμα του δήμου και έτσι νιώθω σημαντικός, ότι κάνω κάτι και εγώ»

Η Μαρία αναφέρει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια του γάμου της και τη σημαντικότητα της εργασίας : «Υπήρχαν συχνοί καυγάδες μεταξύ μας και με χτυπούσε ακόμη και κατά τη διάρκεια της δεύτερης εγκυμοσύνης μου. Την τελευταία φορά που με χτύπησε πήγα στο νοσοκομείο. Με τη βοήθεια των κοινωνικών λειτουργών αποφάσισα να μην ξαναγυρίσω στο σπίτι. Πήρα τα παιδιά και πήγα στον ξενώνα. Φοβόμουνα πολύ για τα παιδιά μου. Τι θα

γινόμασταν, πως θα μπορούσα να σταθώ στα πόδια μου. Θα έφευγα νωρίτερα από το σπίτι αλλά δεν είχα δουλειά. Το πιο σημαντικό πράγμα, μετά την υγεία είναι η δουλειά. Ευτυχώς βοηθήθηκα από τις υπηρεσίες. Θα ήθελα να προτείνω να υπάρχουν περισσότερες θέσεις εργασίας ή με ειδικά μόρια για θέσεις τέτοιων ανθρώπων όπως είμαστε εμείς οι άστεγοι και δεν έχουμε ούτε τα βασικά. Δυσκολεύτηκα να βρω σπίτι. Όταν άκουγαν ότι μένω σε ξενώνα του δήμου και είμαι άνεργη δεν μου το νοίκιαζαν ακόμη και αν έπαιρναν το ενοίκιο από την πρόνοια, δεν εμπιστεύονταν τέτοια προγράμματα. Είμαι βλέπεις και αλλοδαπή και αυτό ήταν μία δυσκολία. Χωρίς όμως το πρόγραμμα δεν θα μπορούσα να ζήσω χωρίς βοήθεια, ήταν για μας πολύ σημαντικό γιατί δεν είχαμε ούτε πράγματα, νοικοκυριό. Δεν έχω ούτε συγγενείς εδώ, μόνο φίλους. Τώρα τα παιδιά μου είναι καλά. Πηγαίνουν στο σχολείο και ζουν όπως τα άλλα παιδιά χωρίς φόβο και καυγάδες. Αυτές τις μέρες ξεκίνησα να δουλεύω σε μία ταβέρνα στην κουζίνα. Μακάρι να με κρατήσουν και να έχουμε χρήματα για να ζήσουμε ».

Η Νατάσα αναφέρει : «Πέρασα πολλές δύσκολες μέρες. Δεν είχα ούτε έναν άνθρωπο να μιλήσω. Φοβόμουν πάρα πολύ ότι θα καταλήξω στο δρόμο και δεν ήθελα υπάρχουν πολλοί κίνδυνοι για μία γυναίκα στο δρόμο, ξυλοδαρμοί, βιασμοί, τέτοια. Ευτυχώς που βρέθηκε ένα υπόγειο σε ένα ακατοίκητο σπίτι και μου παραχώρησε ένας γνωστός. Δεν είχα νερό, ούτε ρεύμα. Έπαιρνα νερό από ένα κοντινό σπίτι. Έψαχνα απεγνωσμένα εργασία. Για λίγους μήνες φρόντιζα μία ηλικιωμένη στο χωριό και μου έδινε λίγα χρήματα. Το πρόγραμμα για μένα ήταν πολύ σημαντικό». Μιλάει με συγκίνηση για το προσωπικό του δήμου : «Εγώ δεν έχω οικογένεια, δεν έχω συγγενείς, δεν μιλάω με κανέναν από τους συγγενείς. Κάποιες μέρες σκεφτόμουν ότι αν πεθάνω δεν θα με αναζητήσει κανείς. Και μετά μπήκα στο πρόγραμμα και είχα ανθρώπους που νοιάζονταν για μένα, είχα ένα σπίτι με τα απαραίτητα και ζω όπως οι άλλοι άνθρωποι. Τις πρώτες μέρες που μπήκα στο σπίτι μου φαινόταν παράξενα, είχα μάθει αλλιώς, είχα ξεχάσει πως είναι να μπαίνεις στο σπίτι και να πατάς το διακόπτη και να ανάβει το φως. Όλα τώρα μου φαίνονται αλλιώς ακόμα και η προσπάθειά μου να βρω εργασία. Μακάρι να βρω μία δουλειά και να μην έχω ανάγκη τα κοινωνικά επιδόματα και προγράμματα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο πλαίσιο της εκπόνησης της εργασίας αυτής, διεξήχθη ποιοτική έρευνα μέρος της οποίας αποτέλεσαν ημιδομημένα ερωτηματολόγια συνεντεύξεων. Κύριος στόχος αυτής της έρευνας ήταν η καταγραφή των αναγκών των αστέγων και των πρώην αστέγων, τόσο πριν την εύρεση στέγης και εργασίας όσο και κατά την διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος που συζητήθηκε σε όλο το εύρος της εργασίας αυτής. Σύντομα περιγράφηκαν οι συνθήκες που μπορούν να οδηγήσουν τα άτομα σε συνθήκες ανεργίας και αστεγίας κοστίζοντας την υγεία, την ψυχική γαλήνη και την διατάραξη της οικογενειακής ισορροπίας. Με βάση τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας, το παραγόμενο συμπέρασμα είναι πως η έλλειψη στέγης τα τελευταία χρόνια λαμβάνει ανοδική πορεία. Πέρα από τους αλλοδαπούς άστεγους που βρίσκονται στη χώρα μας, μέσω της μεγάλης μεταναστευτικής ροής και της πρόσφατης προσφυγικής κρίσης που μαστίζει γενικότερα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αρκετοί ημεδαποί επίσης καταλήγουν να διαβιούν στο δρόμο.

Είναι σαφές πως πλέον ως άστεγοι δεν είναι μόνο χρήστες ουσιών, άτομα με ψυχικά προβλήματα και άλλες ιδιαίτερες περιπτώσεις όπως μέχρι τώρα ήταν αναμενόμενο. Πλέον, οικογένειες που αδυνατούν λόγω των ευρύτερων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών να εργαστούν και να καλύψουν πάγια έξοδά τους αποτελούν κομμάτι του άστεγου πληθυσμού γύρω μας.

Η οικογένεια, ο θεσμός με την μεγαλύτερη ίσως ισχύ ανά τους αιώνες, έχει πια διαταραχθεί και αποδυναμωθεί. Η οικογένεια αποτελεί κυρίαρχη πρωτογενή κοινωνική ομάδα με δομημένους ρόλους εντός των οποίων το άτομο καλύπτει το αίσθημα του ανήκειν. Μέσω της οικογένειας το άτομο μαθαίνει να αλληλεπιδρά με τα άτομα και να αναπτύσσεται ισορροπημένα ώστε να μπορέσει να ενταχθεί μελλοντικά στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και να αποκτήσει ρόλους ευθύνης διαμορφώνοντας παράλληλα την κοινωνική του ταυτότητα ως άτομο ξεχωριστό. Παρόλα αυτά, ο θεσμός αυτός με την πάροδο των χρόνων έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά ακολουθώντας τις σύγχρονες κοινωνικές και οικονομικές επιταγές. Μελετώντας προσεκτικά τα άτομα του δείγματος θα γίνει φανερό πως η πλειονότητα αυτών, δηλώνει πως έχει δεχτεί την αποστροφή των οικογενειών προς το άτομό τους επιβαρύνοντας την θέση των αστέγων. Σε διαφορετική περίπτωση, ο οικογενειακός δεσμός όπως παραδέχονται οι ερωτώμενοι θα μπορούσε να βοηθήσει στην αποφυγή δυσμενών καταστάσεων που κρύβει η διαβίωση στον δρόμο. Συχνά η εγκατάλειψη των αστέγων από τους οικείους συμπίπτει με την έναρξη χρήσης ουσιών από τους τελευταίους, με οικονομικά αδιέξοδα ή βεβαρυσμένο ποινικό μητρώο. Έτσι επέρχεται ακούσια ή εκούσια ρήξη με το υπόλοιπο οικογενειακό περιβάλλον. Είναι δε χαρακτηριστικό πως όσοι από τους

ερωτώμενους είχαν οι ίδιοι παιδιά θα ήθελαν ή προσπάθησαν να προσεγγίσουν σε αυτά. Παρόλο που οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι δε διατηρούν σχέσεις με το οικογενειακό και φιλικό περίγυρο, του πρότερου βίου τους, παρατηρούμε πως μέσω της αστεγίας σχηματίζεται μια ξεχωριστή ομάδα εντός της ελληνικής κοινωνίας, με δικούς της κανόνες και το δικό της δίκτυο επικοινωνίας και ενημέρωσης.

Η εύρεση τροφής, είναι για τους αστέγους πρόκληση σε καθημερινή βάση, οι οποίοι έχουν να αντιμετωπίσουν πέρα από την αστεγία, τις προκαταλήψεις και τον φόβο των συνανθρώπων τους απέναντί τους. Η εύρεση εργασίας αποτελεί μεγάλη σκόπελο και καταλυτικό παράγοντα για την άμβλυση τους προβλήματος της αστεγίας. Έτσι μένουν στο να βασίζονται στην προσφορά των συμπολιτών οι οποίοι είναι σε θέση να δώσουν από υστέρημά τους βοηθώντας τα άτομα που αντιμετωπίζουν την αστεγία.

Επιπλέον, σε ότι αφορά την επιβίωση, η αυτοπροστασία δεν λείπει από τις βασικές ανάγκες των ατόμων που παραμένουν άστεγα. Δεν ήταν λίγα τα άτομα που κατά την πορεία της συνέντευξης, δήλωσαν πως είχαν πέσει θύματα κλοπής ή πρόκλησης σωματικών βλαβών κατά την παραμονή τους στο δρόμο. Οι θύτες εκμεταλλευόμενοι την δεινή θέση των θυμάτων τους με σκοπό την απόσπαση των λιγοστών αγαθών που οι άστεγοι έχουν στην κατοχή τους. Το αίσθημα ανασφάλειας κυριαρχεί, ο φόβος, η μηδενική θαλπωρή και οι μοναξιά αποτελούν τα πιο έντονα συναισθήματα που μπορούν να έχουν οι άστεγοι συνάνθρωποί μας. Επίσης, η προσωπική υγιεινή είναι ένα θέμα που απασχολεί κυρίως της γυναίκες. Ωστόσο όπως προκύπτει από την έρευνά μας, με τη πάροδο του χρόνου για έναν άστεγο το θέμα της φροντίδας περνάει σε δεύτερη μοίρα. Είναι τόσο φλέγον για εκείνους το ζήτημα της επιβίωσης, που θεωρούν πολυτέλεια να φροντίζουν την προσωπική τους υγιεινή. Κατά πλειοψηφία οι ερωτηθέντες, φροντίζουν την υγιεινή τους σε μαγαζιά γρήγορης εστίασης που βρίσκονται πλησίον του σημείου όπου διαμένουν και που έχουν αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις, με το προσωπικό οι οποίοι τους επιτρέπουν τη πρόσβαση.

Λόγω του ότι οι άστεγοι βιώνουν πλήθος αρνητικών συναισθημάτων, απομόνωσης και περιθωριοποίησης, κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία δομών υποστήριξης των ανθρώπων αυτών. Όπως έγινε κατανοητό από την εργασία που πραγματοποιήθηκε, η συνεργασία της κοινωνικής υπηρεσίας του Δήμου Λαρισαίων με την Δημοτική Επιχείρηση ΔΗΚΕΛ, προκειμένου να υλοποιηθεί το πρόγραμμα “ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ” για τους άστεγους περιείχε δύο βασικές καινοτομίες :

Η πρώτη καινοτομία ήταν η ίδια η φύση του προγράμματος καθώς για πρώτη φορά πρόγραμμα της τοπικής αυτοδιοίκησης αντιμετώπισε ολιστικά τις ανάγκες του εν λόγω πληθυσμού. Πρόκειται για ένα σημαντικό πρόγραμμα κοινωνικής ένταξης που οδήγησε τον ωφελούμενο πληθυσμό από την ένταξή του σ' αυτό στην αυτονομία.

Η δεύτερη καινοτομία ήταν η επιτυχής συνεργασία της κοινωνικής υπηρεσίας του Δήμου και της Δημοτικής επιχείρησης (ΔΗΚΕΛ), η οποία σχεδίασε, οργάνωσε και υλοποίησε το έργο. Στην επιτυχία του έκβαση οδήγησε και η συνεργασία του προσωπικού των κοινωνικών δομών του Δήμου (παντοπωλείο, συσσίτιο, ξενώνας αστέγων, συμβουλευτικός σταθμός).

Το πρόγραμμα είναι ένα σύγχρονο και καινοτόμο εργαλείο, σχεδιασμένο για ομάδες πληθυσμού με ιδιαίτερες ανάγκες, οι οποίες έγιναν εντονότερες με την οικονομική κρίση. Η ολιστική αντιμετώπιση των αναγκών τους παρέχει άμεση στέγαση (κάλυψη ενοικίου, αγορά οικοσκευής, κάλυψη λογαριασμών κοινής ωφέλειας), κοινωνική φροντίδα, επανένταξη και επιστροφή στον κοινωνικό ιστό, μέσω παροχής εργασιακής ένταξης και συμβουλευτικής.

Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις των αστέγων είναι ικανοποιημένοι σε μεγάλο βαθμό από τις υπηρεσίες που έλαβαν από το πρόγραμμα. Αυτό το οποίο τονίστηκε είναι η σημαντικότητα της εργασίας, προκειμένου να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό και να μην χρειάζονται υποστήριξη από κοινωνικά προγράμματα και άλλες δομές.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι για να υποστηριχθούν και να ενδυναμωθούν ουσιαστικά ευπαθείς ομάδες πληθυσμού προτείνεται η ύπαρξη επιδοτούμενων θέσεων εργασίας και η εργασιακή συμβουλευτική με σκοπό την εξεύρεση θέσεων εργασίας.

Εν κατακλείδι, η οικογένεια αποτελεί τον βασικό κοινωνικό ιστό συνοχής εντός του οποίου τα άτομα αντλούν αγάπη, στοργή και αμοιβαία κατανόηση. Ωστόσο, κάτω από συνθήκες όπως είναι η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, φυλάκιση, οικονομική δυσπραγία ή και μακροχρόνια ανεργία, η οικογενειακή αυτή ομόνοια μπορεί να διαταραχθεί ορισμένες φορές ανεπανόρθωτα. Οι νέες οικονομικές συνθήκες που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια έχουν φέρει στο αδιέξοδο πλήθος ανθρώπων και οικογενειών οι οποίοι δεν μπορούν να καλύψουν βιοποριστικές ανάγκες οδηγούμενοι στην αστεγία και την φτωχοποίηση. Η ελλιπής αστυνόμευση προάγει το καθεστώς κλοπών σε βάρος αστέγων και το αίσθημα φόβου, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα όπου καταφεύγουν πλήθος ατόμων χωρίς κατοικίες ώστε να προστατευθούν μερικώς.

Μεγάλη μερίδα του πληθυσμού έχει εξοβελιστεί στο περιθώριο. Σε ότι αφορά την χώρα μας το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο σοβαρό και αυτό διότι οι παρεχόμενες κρατικές δομές και προσφερόμενες υπηρεσίες δεν καλύπτουν τις ανάγκες των ανθρώπων αυτών, καθώς στις

μέρες μας η κοινωνία έχει στραμμένη τη προσοχή της στο ζήτημα των αλλοδαπών μεταναστών και την εμμένουσα κοινωνικο-οικονομική κρίση. Οποιαδήποτε προσπάθεια για καλύτερη ζωή στηρίζεται στην εύρεση στέγης και τροφής. Συχνά λοιπόν δυστυχώς αυτή η πραγματικότητα αφήνει τους άστεγους συμπολίτες μας εκτός των κοινωνικών δομών και των κρατικών επιδομάτων, στερώντας τους το δικαίωμα σε μια καλύτερη ζωή μελλοντικά.

Προσωπικά, ως προτάσεις για μελλοντικές έρευνες θα μπορούσα να προτείνω να γίνει έρευνα και να διερευνηθούν οι απόψεις των επαγγελματιών που εργάζονται στο εν λόγω πρόγραμμα και να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα στον άστεγο πληθυσμό μέσα από τις απόψεις τους.

Επίσης η διπλωματική θα μπορούσε να αποτελέσει έναυσμα για διερεύνηση του προγράμματος σε άλλους Δήμους της Ελλάδος αφενός μετά από διερεύνηση του πληθυσμού που εντάχθηκε και ωφελήθηκε από αυτό αλλά και αφετέρου να διερευνηθούν οι απόψεις των εργαζομένων στο πρόγραμμα αλλά και των υπεύθυνων των κοινωνικών δομών της τοπικής αυτοδιοίκησης (διευθυντών και αιρετών).

Τέλος ν' αναφερθεί ότι δεν ήταν δυνατή η σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας εργασίας με άλλες, διότι δεν έχουν βρεθεί παρόμοιες ερευνητικές εργασίες στον ελλαδικό χώρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδάμ, Σ. και Παπαθεοδώρου, Χ., (2010), «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Μια Κριτική Προσέγγιση», ΓΣΕΕ

Βενιέρης, Δ., (2006), «Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Ενσωμάτωση, Ο Ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης», στο Οικονόμου, Χ. και Φερόνας, Α. (επιμ.)

Γεμίτης, Π., Γραβάρης, Δ., (Επιμ.), Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική: Η σύγχρονη προβληματική, Θεμέλιο, Αθήνα 1993

Εμμανουήλ, Δ., (2006), «Η κοινωνική πολιτική κατοικίας στην Ελλάδα: οι διαστάσεις μιας απουσίας», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 120, σσ. 3-35

ΙΟΒΕ, 2008. Μελέτη των τάσεων και προοπτικών απασχόλησης των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, Αθήνα, σελ. 64.

Ιωσηφίδης, Θ., (2008), «Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες», Κριτική, Αθήνα

Καβουνίδη, Τ., (1996), «Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Κύρια θέματα και προσδιορισμός πολιτικής», Τόμος Α΄

Καραντινός, Δ., Μαράτου-Αλιμπράντη, Α., & Φρονίμου, Ε. (επιμ.) (1996): «Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Κύρια Θέματα και Προσδιορισμός Προτεραιοτήτων Πολιτικής», Τόμοι Α & Β, ΕΚΚΕ, Αθήνα

Κουραχάνης, Ν. και Παπαδοπούλου, Δ., (2017), «Άστεγοι και κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα της κρίσης», Τόπος, Αθήνα

Κουραχάνης, Ν. και Φερόνας, Α., (2016), «Καθεστώτα Ευημερίας Στέγης: Τι είδους σχέση; Κοινωνική Πολιτική», ΕΕΚΠ, 6, σσ. 21-44

Κουραχάνης, Ν., (2015), «Η κοινωνική πολιτική για τους άστεγους στην Ελλάδα. Ποιοτική και κριτική ανάλυση ενός ακραίου κοινωνικού αποκλεισμού», Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Λεομπίλλα, Φ., (2012), «Άστεγοι και Νεοάστεγοι στην Αθήνα: Ποιοτική Προσέγγιση Φαινομένων Κοινωνικού Αποκλεισμού», Πάντειο Πανεπιστήμιο

Οικονόμου. Δ., Σαπουνάκης, Α., (2002), «Στεγαστική πολιτική και κοινωνικός αποκλεισμός», στο Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής, Αθήνα: ΕΚΚΕ

Παλαιολόγου, Β., Οργάνωση και Διοίκησης Μονάδων Κοινωνικής Πρόνοιας, Σημειώσεις, Καλαμάτα 1996

Παπαδοπούλου, Δ., (2002), «Κοινωνικός Αποκλεισμός για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε», Αρμός, Αθήνα

Παπαδοπούλου, Δ., (2012), «Κοινωνιολογία του Αποκλεισμού στην Εποχή της παγκοσμιοποίησης», Τόπος, Αθήνα

Παπαλιού, Ο., (2010), «Το ζήτημα των αστέγων: μια πρώτη προσέγγιση», στο Ναούμη, Μ., Παπαπέτρου, Γ., Σπυροπούλου, Ν., Φρονίμου, Ε., Χρυσάκης, Μ., (επιμ.), Το Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2010, ΙΝΚΠΟ/ ΕΚΚΕ, Αθήνα, σσ. 213-228

Πασχαλούδης, Δ., Ζαφειρόπουλος, Κ. 2002. Έρευνα Μάρκετινγκ. Εκδόσεις Γκιούρδας

Παυλάκος, Ν. και Μιχαλούλης, Σ., 2010. Οδηγός σπουδών «Πάμε Πανεπιστήμιο 2011» Έκδοση ORIENTUM, Αθήνα

Πετμετζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου, Χ., (2004), «Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός», Εξάντας, Αθήνα

Πετμετζίδου, Μ., (2006β), «Η Προβληματική της Κοινωνικής Μεταρρύθμισης: Αξιακές Επιλογές, Διλήμματα και Προοπτικές», στο Ρομπόλης Σ. (Επιμ), Η Κοινωνική Πολιτική σ' ένα Μεταβαλλόμενο Περιβάλλον, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Στασινοπούλου, Ο., Κράτος Πρόνοιας, β' εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1992“

“ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΣΤΕΓΟΥΣ”, (2018), Αναμορφωμένη αίτηση χρηματοδότησης, Δήμος Λαρισαίων, Δημοσίευτο.

Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής ασφάλισης και Πρόνοιας, (2012), “Κοινωνικές Δομές Άμεσης αντιμετώπισης της Φτώχειας”, ΕΣΠΑ-Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού -θεματικός Άξονας 4, Αθήνα.

Φερόνας, Α., (2013), «Η Κοινωνική Διάσταση της Ευρώπης 2020: Ρητορική και Πραγματικότητα», ΕΕΚΠ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Arapoglou, V. and Gounis, K., (2015), "Poverty and homelessness in Athens: Governance and the rise of an emergency model of social crisis management", GreeSE Paper No 90., Hellenic Observatory Papers on Greece and Southern East Europe, LSE.

Arapoglou, V. P., (2002), "Social and spatial dimension of homelessness in Athens: Welfare Networks and Practices of Care Professionals", Unpublished Ph.D. Thesis, London School of Economics

Ferrera, M., (1996), "The Southern Model of Welfare in Social Europe", Journal of European Social Policy, 6(1), pp. 17-37

Fitzpatrick, S. and Stephens, M., (2014), "Welfare regimes, social values and homelessness: comparing responses to marginalized groups in six European countries", Housing Studies, 29 (2), pp. 215-234

Levitas, R., (2004), "Τι είναι ο Κοινωνικός Αποκλεισμός" στο Πετμετζίδου, Μ., Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός, 2004, Εξάντας, Αθήνα

Pleace, N., (2000), "The new consensus, the old consensus and the provision of services for people sleeping rough", Housing Studies, 15 (4), pp. 581-94

Sapounakis, A., (1998), "Annual Report of Homeless in Greece. Support in Housing: Between Social Control and Social Emancipation". Unpublished report for the European Observatory on Homelessness, FEANTSA, Athens

Somerville, P., (2013), "Understanding homelessness. Housing, Theory and Society", 30 (4), pp. 384-415

Titmuss, R., (1983), Social Policy –An Introduction, London: Allen and Unwin

Venieris, D., (2013), "Crisis Social Policy and Social Justice: The Case for Greece", GreeSE Paper No 69, Hellenic Observatory, LSE

Venieris, D., (2013), "Crisis Social Policy and Social Justice: The Case for Greece", GreeSE Paper No 69, Hellenic Observatory, LSE

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://socialpolicy.gr/>

<https://www.taxheaven.gr/>

http://www.emultimedia.info/mmview/perm/003_new_meleth_tasevn_prooptik_vn_apaxolhshts/index.html

<http://www.epeka.gr/>

http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/PsifisthentaNomoschedia?law_id=357bc7cf-3e7f-4d3c-a853-a6d600e2f62b • <http://www.stegasi-epanentaxi.gr/>